

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER

HØJSKOLEN

Juni **1956**

ELEVSKRIFT

FOR

*Esbjerg Højskole
og Roskilde Højskole*

NUMMER

47

UDGIVET AF ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND
I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE

Juni 1956

Statens pædagogiske Studiesamling
København

Indholdsfortegnelse

<i>K. B. Andersen</i> : Hvad er der i vejen med vort oplysningsarbejde?	3
Frode Kristensen. Mindeartikler af <i>Kaj Bundvad</i> og <i>Thorkil Kristensen</i>	8
<i>Poul Erik Olsen</i> : Møde med et splidagtigt sind	12
<i>G. Sand Christiansen</i> : Kunsten på vore højskoler	16
<i>Kai Petersen</i> : Efter konflikten	24
<i>Ib Juul</i> : Midt i en klubtid	28
<i>Paul W. Scheid</i> : En amerikaner på højskole	32
Skolerne	39
Mindeord (Ludvig Christensen og M. Mortensen)	46
Elevforeningerne	47

Redaktion: K. B. Andersen, Oluf Bertolt, Poul Hansen,
Hans Holm, Kai Jørgensen, Ivar Nørgaard, Flemming Petersen, Viggo Sørensen.
Redaktionens adr.: AOF, Nr. Farimagsgade 11, K.

Tryk: Perfecta-Tryk.

K. B. ANDERSEN:

Hvad er der i vejen med vort oplysningsarbejde?

Hvem siger, der er noget i vejen?

Det er der nu for det første i den forstand, at hvis vi virkelig syntes, at alt var i orden, ville det kun være et ubarmhjertigt tydeligt udtryk for, at vi var gået i stå.

For det andet må det niveau, som en stor del af debatten på møder og mand og mand imellem føres på, give anledning til overvejelser.

Endelig må også den modtagelighed for demagogi, som overenskomstsituationens efterveer gav udtryk for, medføre spekulationer over, hvor langt og hvor effektivt vi er nået ud med oplysningsarbejdet — eller rettere *ikke* er nået ud. For når alt er sagt om retfærdig galde over folketingsindgreb i arbejdsforhandlinger, om den nye arbejdsgiverledelses arrogance og om eventuelle mangler ved mæglingsforslaget, bliver tilbage det forstemmende indtryk af, hvor let det er at vinde ørenlyd for løsninger, der simpelthen ikke er løsninger, fordi de ikke har nogen mulighed for at blive realiseret. Det er ikke spørgsmålet om, hvorfor den eller den gruppe ikke fulgte deres faglige eller politiske ledelse, men om hvorfor fornuft og sund sans i så mange tilfælde måtte vige pladsen for grove forenklinger, for fordrejede fremstillinger og for ønskedrømme uden nogen chance for virkeliggørelse. Det, man så ofte savner i debatten, er nogle af de spørgsmål, der ville kunne bidrage til klaring af fremsatte påstande og gode ideer. Altså spørgsmål som: jamen, hvad har *du* da tænkt dig? — eller: hvordan har *du* tænkt dig, det skulle lade sig gøre? — eller: jamen, er *du* egentlig

den rette til at foreslå sådan noget? — eller: nu må du undskylde, jeg er ikke så glemsom, at jeg ikke kan huske, hvordan det plejer at gå, når vi følger *den* parole.

Det skuffende er altså ikke, at nogle af medlemmerne af den ene eller anden organisation har en anden mening end ledelsen — det er kun sundt og iøvrigt helt nødvendigt, hvis den så højt priste fri meningsbrydning skal være noget værd — men om, hvorfor den, der møder frem med argumenter og ræsonnementer, så tit kommer til kort over for uovervejede følelsesudbrud og tilsyneladende »løsninger«, der ikke er løsninger på nogetsomhelst.

Altså igen: hvad er der i vejen med vort oplysningsarbejde? Med »vort« er det vel rimeligt først at tænke på vore højskoleers andel og derefter på arbejderbevægelsens mere i almindelighed.

Er tiden løbet fra højskolen i den gamle form — altså fra det 6-måneders vinterkursus, som vi har taget i arv fra den gamle højskole? Jeg ved, nogen vil mene det. Mene, at denne »almindelige oplysning« er for lidt effektiv i forbindelse med de opgaver, arbejderbevægelsen nu står overfor. Jeg vil gerne melde mig som en meget stærk modstander af denne tankegang. Selvfølgelig er det rigtigt, at den tekniske udvikling og den stadig større betydning, organisationerne får, nødvendiggør, at nye fagområder tages op, først og fremmest alle spørgsmålene i forbindelse med produktionens forøgelse og rette fordeling. Men dette fagområde må blot ikke slå det gamle ud. Det er vel egentlig ikke alene teknisk kyndige folk, vi savner rundt i vore organisationer? Rationaliseringens finesser er *nødvendig* viden for tillidsmanden af 1956, men ikke tilstrækkelig. Er det forkert at sige, at det, man ikke sjældent føler savnet af i diskussionerne, er personlighed og underbyggede meninger — noget, der ikke erhverves ved nogen form for specialiseret skoling, men netop kun ved den oplysning, for hvilken »intet menneskeligt er fremmed«, altså det, der er højskolens klassiske felt. For at sige det ganske jævnt: når den politiske analfabetisme — d. v. s. evnen til med lethed og elegance at hoppe på »limpinde« af enhver art — er så udbredt, hænger det ganske afgjort sammen med, at specialisering af enhver art breder sig, mens den såkaldte »almene uddannelse« står i skyggen som noget mindre nyttigt.

Denne lovsang til det almindelige højskoleopholds pris skal ikke forstås derhen, at der intet er at rette i højskolens arbejdsplan. Jeg er f. eks. sikker på, at der på vinterskolen kunne arbejdes betydeligt mere systematisk, uden at det gik ud over den fri drøftelse. Denne fri drøftelse skal nemlig nødig bestå i det, som en af denne vinters foredragsholdere på Roskilde betegnede som »gensidig udveksling af uvidenhed«. Jeg er også sikker på, at vi på højskolen burde gøre langt mere ved foreningskundskaben. Jeg ved, at nogen synes, at det er et mindre »åndeligt« gebet at tage fat på — men mon ikke mange, der som under-

regnede nogle gange har døjet ved den måde, en generalforsamling eller et andet møde er blevet afviklet på, vil give mig ret i, at her er noget at arbejde med.

Og for endnu engang at ride en kæphest: vi forsømmer både på højskolen og i det øvrige oplysningsarbejde *historien* på det grusomste. Årsagen er vel nok, at skoletidens historieundervisning, omend den siges at være blevet bedre, stadig i for høj grad får os til at tænke på årstal, konger og meget andet for menneskehedens udvikling ret uvæsentligt. Men det er jo egentlig pudsigt, at historien er så lidt agtet i en tid, hvor man iøvrigt på alle områder er så ivrige efter at udforske baggrunden for menneskelige handlinger og understrege betydningen af fortid og milieu for det enkelte menneskes udvikling — at man netop i en sådan tid mener i så høj grad at kunne se med overbærenhed på viden om baggrunden for den samfundsmæssige udvikling. Vi er vel takket være psykologi og anden menneskekundskab nået så langt, at ingen drømmer om at bedømme menneskelige handlinger ganske løsrevet fra enhver sammenhæng i fortid og nutid. Men når det gælder hele samfundet eller folkerørelserne, så kan man næsten slå sig til ridder på sin ringeagt for baggrunden og sammenhængen, nemlig historien. Megen usikkerhed i stillingtagen *i dag* hænger sammen med uvidenhed om begivenhederne *i går* og *i forgårs*. Det er et alvorligt tegn på åndelig fattigdom, hvis man tror at kunne forstå den samfundsmæssige udvikling i Danmark eller i verden som helhed i dag ved at begynde med den 2. verdenskrig og dens efterspil.

*

Går vi uden for højskolen, hvor er så de svage punkter?

Skal vi se *indad* i arbejderbevægelsen, må problemet vel — paradoksalt sagt — først og fremmest blive at nå længere ud. Skønt tusinder og atter tusinder er kommet i berøring med den kursusvirksomhed, arbejderbevægelsen sætter i scene, er det alligevel i for høj grad »Tordenskjolds soldater«, der går igen. Der er alt for mange, der har nok i arbejdet, i kolonihaven, i ugebladene og radioen, og som derfor er ude af stand til at tage del i debatten, når det bliver nødvendigt. Det er dem, der synes, at det er »et fedt det hele« — simpelthen, fordi de ikke evner at følge den politiske diskussion. Det er dem, der nok — trods deres egen påstand om det modsatte — er interesserede i politik, forsåvidt som de drøfter alle de mange spørgsmål af politisk karakter, der griber ind i deres egen tilværelse: boligspørgsmål, priser, lønninger, skatter, uddannelsesproblemer m. m., men som ikke når længere end til utilfredsheden med det bestående — iøvrigt et meget frugtbart udgangspunkt — ikke når videre til den konstruktive og positive drøftelse af, hvordan det kan blive *anderledes*. Der udfoldes mange bestræbelser for at finde nye emner for kursus og nye måder at behandle de gamle

emner på, og det er udmærket. Men samtidig må vi indrømme, at en meget stor gruppe er temmelig uberørt af viden om selv ret elementære økonomiske og politiske spørgsmål, som for eksempel forholdet mellem produktion og realløn eller de politiske styrkeforhold i folketinget. Med risiko for at fornærme nogle læsere — nej, for resten, læserne af dette skrift er vel hævet over de problemer, vi her er inde på??? — vil jeg påstå, at vi skal passe på ikke at komme til at anlægge en for optimistisk vurdering af den almindelige viden om politiske forhold, meget af det, som det »ikke skulle være nødvendigt at nævne«, er utvivlsomt særdeles påkrævet at oplyse om.

Endnu et område, der vedrører oplysningsarbejdet indad i arbejderbevægelsen: forholdet til kommunisterne. Vi må på en eller anden måde have båret os forkert ad på det punkt. Jeg har en fornemmelse af, at vi på een gang har sagt for lidt og for meget imod dem. *For meget* i den forstand, at der så ofte er råbt »Ulv! Ulv!«, at mange ikke rigtig hører efter mer', men ud fra synspunktet: nåh, nu kommer det sædvanlige, lader det gå ind ad det ene øre og ud af det andet. *For lidt* på den måde, at kritikken har været holdt i for almindelige vendinger og i for ringe grad har taget alle kommunisternes økonomiske, politiske og historiske uhyrligheder ved vingebeinet og tvunget dem til at »benægte fakta« — altså, hvad *de* påstod var fakta. Hvor fejlen end ligger: vi må vel se den kendsgerning i øjnene, at selv i dag, hvor de står mere afklædt end nogensinde, mere afsløret som fjernstyrede og aldeles uselvstændige i deres vurderinger, er det lidt vanskeligt at få den lede, som ethvert frit-tænkende menneske burde føle ved dem som politiske eller faglige vejledere, til at slå helt igennem i arbejderbevægelsen.

Det er ikke muligt at forlade spørgsmålet om vore interne oplysningsproblemer uden at røre det ømtålelige emne, der hedder den socialdemokratiske presse. Kvalitetsmæssigt står den efter min mening højt — men det er ikke det, jeg skal dvæle ved her, da holderne af den vel er enige med mig, og de, der ikke holder den, alligevel ikke lader sig overbevise af de korte bemærkninger, der her kan blive plads til. Hvad jeg vil pege på er den vanskelighed, der ligger i, at det drejer sig om en presse, der har menighedsbladets svaghed — at være blad for *bevægelsen* — uden at have menighedsbladets styrke — at nå ud til *hele* menigheden. I overvejelserne om arbejderoplysningens effektivitet må presseproblemerne indtage en central plads.

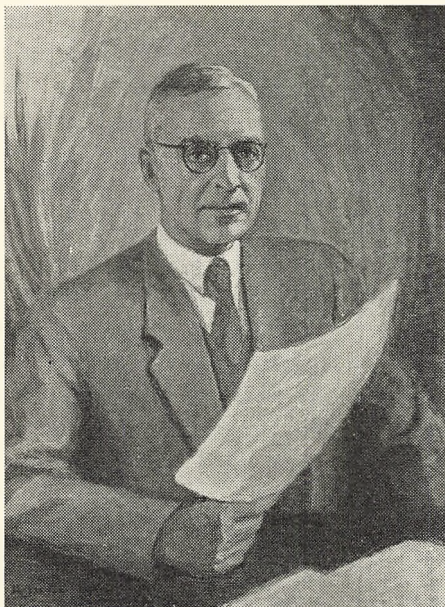
*

Endelig: oplysningsvirksomheden *udadtil*. Er jeg for pessimistisk, når jeg giver udtryk for, at vi tabte slaget om overenskomstsituationen *psykologisk* over for store dele af befolkningen? Alt for mange troede i deres naivitet, at i det lille Danmark kendte vi indbyrdes vore levetilstande, i dette tilfælde de meget

lave lønninger, mange arbejderfamilier må prøve at leve af. Men det er ikke tilfældet. Den klare tale, der kunne have været ført — og skulle have haft chancer for sympati langt uden for den egentlige arbejderbevægelse — om de lavtlønnedes forhold, om urimelige avancer, om meningsløs konkurrencebegrænsning fra erhvervslivets egen side, om følgerne af dårlig arbejdstilrettelæggelse fra arbejdsgivernes side og meget andet, nåede ikke tilstrækkeligt ud. Vi mangler en effektiv informations- og pressetjeneste. Enhver avis er tilgængelig for en god »historie«. Og det er, desværre, som en journalist ved et borgerligt blad fornylig sagde til mig, en »god historie« at fortælle, hvor stor en del af Danmarks befolkning, der har en ugeløn på 170 kr. og derunder. Enhver omsætning — også når det gælder den vare, der hedder oplysning om arbejderbevægelsens forhold — kræver, at »salgsteknikken« er i orden. Og vi mangler flere »missionærer«, der uden særligt embede eller særlig opfordring er opfyldt af at argumentere for arbejderbevægelsens synspunkter — og vel at mærke på en sådan måde, at det har mulighed for at gøre indtryk udadtil. Men det kræver igen mere viden om synsmåder og tankesæt i *andre* dele af befolkningen, end vi måske undertiden kan se betydningen af at komme i besiddelse af. Fra børneopdragelsen i hjemmene og skolen kender vi betydningen af *individuel undervisning*, hvor hensynet til den enkelte elev sættes i forgrunden — glemmer vi det, når det gælder den politiske voksenoplysning? Arbejdet udadtil kræver også en afklaring af målene og vejene til dem, som måske nok kan være vanskelig for en bevægelse, der må kompromis'se sig igennem, men som ikke desmindre er nødvendig.

Man hører undertiden oplysningsarbejdet fremstillet som et blad i trekløveret: det faglige — det politiske — det oplysningsmæssige. Sådan er forholdet efter min mening ikke. Her er ikke tale om tre ligeberettigede dele af en helhed. Uden et effektivt oplysningsarbejde indadtil og udadtil ingen fremskridt fagligt eller politisk. Oplysningsarbejdet er den jordbund, hvori de øvrige fremskridt skal gro. Det mangler aldrig på anerkendende ord om oplysningsarbejdet og dets betydning. Lad også anerkendelsen få mere kontante udtryk på alle områder, så oplysningsarbejdets effektivitet kan *mangedobles*. De samvirkende Fagforbunds Højskolefond er et udtryk for forståelsen af, at oplysningsarbejde koster penge. Men der kræves mere. Oplysningsfronten er måske den vigtigste i den situation, vi er i i dag. På denne front vil højskolen også gerne have lov at gøre sin beskedne indsats både på specielle områder og med den almene viden, uden hvilken vi svæver i luften. Men det er ikke nok! I drøftelserne af, hvordan arbejderbevægelsen vinder øget styrke, må oplysningsarbejdets udbygning stå i centrum.

K. B. Andersen.

FRODE KRISTENSEN

Den 28. december 1955 døde Frode Kristensen 60 år gammel, den 3. januar i år blev han bisat fra kirken i sit fødesogn Thorsted v. Ringkøbing. »Arbejderhøjskolen» bringer her den tale, som Frodes gamle ven og medarbejder, folketingsmand Kaj Bundvad, holdt ved båret, sammen med nogle mindeord af Frodes ven fra hans Askov-tid i tyverne, fhv. finansminister Thorkil Kristensen. — Det ledsagende portræt er malet af kunstnerinden Augusta Thejll Clemmensen.

Selv om vi, der er samlede her i dag — Frodes slægt og nærmeste venner — vidste, at det uafvendelige ville ske, at døden ville indhente ham, ja på det sidste vel ønskede, at han snart måtte få den fred, han så hårdt trængte til, så har hans død dog ramt os alle hårdt — og det er så usigelig svært at skulle sige ham det sidste farvel.

Jeg vil dog gerne, så fattige som ordene nu er, søge at flette en lille blomst ind i afskedskransen.

Bladenes nekrologer har berettet om hans liv og rige gerning, og man har beskrevet hans livs eventyr. Den vestjyske husmandssøn, der ikke har gået i almindelig skole og ej heller taget en eneste eksamen, men som i livets hårde og krævende skole lærte og arbejdede sig frem til at være det frie folkelige oplysningsarbejdes ubestridte førstemand og fornemste tjener.

Man har fortalt om højskolemanden Frode Kristensen, om forfatteren Frode Kristensen, om statskonsulenten Frode Krisensen, om mennesket Frode. — Hvor var han størst? I mit sind har klinget nogle linier fra Grundtvigs sang, som ved tanken på Frode har omskrevet sig: Stor i liv, stor i død, stor i eftermælet.

Frode var en stor personlighed. Han var et rigt og varmt menneske, og hans gerning, som udsprang af utrolig flid og dygtighed, vil sætte dybe spor, — ikke mindst i det folkelige oplysningsarbejde.

Tusinder, ja titusinder af hans tidligere elever og kursister vil tænke på ham med taknemlighed. Han var ikke deres lærer i gammeldags forstand. Han var deres vejleder. Frode docerede aldrig. Frode forsvarede aldrig. Han forklarede, og han oplyste, og så måtte man selv drage sine slutninger. Og til det brug fik man lov til at øse af hans umådelige viden og store erfaring. Han ofrede sig helt for sin gerning og var altid beredt. Hvor ofte har jeg ikke fundet ham i en stille krog på skolen i dybe overvejelser med en elev, som trængte til ham.

Af sit ganske hjerte hadede han de færdige meninger, hvoraf diktaturet ud-springer. Der er sædejord for den demokratiske tanke i ethvert sind. Vi skal finde sindets bonitet og så den rette sæd, da vil vi høste, — og han såede og høstede rigt.

Hans tanker fik, som vi ved, ikke alene ord i det mundtlige, men også i det skriftlige. Mange kronikker, artikler og bøger, hvori han til gavn og glæde for eftertiden har fastholdt sine tanker og meninger. Og i hans skriftlige arbejder finder vi den banebrydende Frode Kristensen. Der finder vi manden, der ud fra historiens lære drager linjer ind i fremtiden og lader os formode, hvad der vil ske, og der finder vi manden, der ud fra en vurdering af tingene og begrebernes sammenhæng har kunnet tegne konturerne af en ny verden for os.

Jeg overdriver ikke, når jeg siger, at Frode Kristensens bøger har været forbilledlige og har dannet skole for en ny litteratur til fordel for det folkelige oplysningsarbejde. Fra hans bog om råstofferne går der en lige linje til det materiale, som i dag står til rådighed til undervisning i f. eks. erhvervsgeografi og i andre former for geografi i skoler og læreanstalter. Havde han haft en universitetseksamen, havde han været selvskreven til en doktorgrad for sit banebrydende arbejde.

Også i det nordiske samarbejde har han været blandt de førende, hvilket utvivlsomt har dybere sammenhæng med hans ægteskab med Selma. Vi ved jo godt, at den nordiske fællesfølelse ikke var særlig varm i tiden op til den anden verdenskrig. Men visse »fanatikere« holdt ranken om et intimt nordisk samarbejde levende, ofte under almindelig modstand eller i hvert fald ligegyldighed. Men krigen og tiden derefter ændrede billedet totalt, og »fanatikerne« fik deres chance, tog den og sejrede. Lad mig blot nævne Nordisk Råd som et resultat. Frode og Selma har stedse været i første række i det forberedende og grundlæggende arbejde, og vi, der tror på Norden, skylder dem tak for deres trofasthed.

Også som statskonsulent for den frivillige ungdoms- og voksenundervisning kom Frode Kristensen til at yde en betydelig indsats. En ny lov med betydningsfulde udvidelser er blevet til i hans tid, og de cirkulærer, der udmønter loven i praktiske resultater, bærer præg af hans hånd og ånd og store erfaring i det folkelige oplysningsarbejde. Folkene fra aftenskolerne, ungdomsskolerne og højskolerne vil i den kommende tid med taknemmelighed tænke på, at det netop blev ham, der kom til at give loven liv.

Og han gjorde det, mens hans eget liv ebbede ud. Sine sidste kræfter gav han. Med mager, men sikker hånd og med klar tanke formede han de sidste bestemmelser om vilkår for korte kursus, og han kaldte sine nærmeste medarbejdere til sit dødsleje for med dem at drøfte problemerne igennem. Han var stor i gerning til det sidste.

Han vidste, at han skulle dø, men han klynkede ikke. Han syntes, at han havde levet et rigt liv sammen med Selma, men han følte, at han ligesom svigtede sin gerning. »Nu er jeg kommet dertil, hvor mine erfaringer skulle komme til nytte i mit arbejde, og så er det forbi.« Det var ikke sig selv, han tænkte på, det var sin gerning, det var livet og fremtiden. Andre skal nu føre hans arbejde videre. Gid de må kunne gøre det i hans ånd.

Kaj Bundvad.

Det var i November 1920, jeg første Gang mødte Frode Kristensen, og det var paa Askov Højskole, hvor vi begge var Elever den Vinter.

Han var ikke af dem, man straks lagde Mærke til. Beskeden og stilfærdig af Væsen var han dengang som senere, og det laa ikke til ham at trænge sig frem eller søge at tiltrække sig Opmærksomheden. Albuerne var aldrig hans Vaaben.

Først efterhaanden som man kom til at tale nærmere med ham, blev man derfor opmærksom paa hans kloge, eftertænksomme Maade at møde Tingene paa og hans Karakteregenskabers sjældent høje Værdi.

Jeg har det Indtryk, at han allerede dengang sugede Viden med Begærlighed. Viden og *Forstaaelse*. Baade af Natur og i Kraft af den enestaaende Hjemmeundervisning, han havde faaet af sine Forældre, var han indstillet paa en selvstændig Tilegnelse og Vurdering af alt, hvad han hørte og læste. Og han læste jo meget. Naar man traf ham i hans seneste Aar som Højskolelærer, var han ikke blot altid godt orienteret om aktuelle Problemer. Det er mit Indtryk, at der altid var eet eller flere Problemkomplekser, som han var i Færd med at trænge dybere ind i.

Han var Autodidakt i dette Ords fornemste Betydning. Han havde jo ikke gaaet i den sorte Skole eller lært videnskabelig Metode paa Universitetet; men hvad han selv tilegnede sig gennem Læsning, ved Bearbejdelse af et stort Materiale, ved Rejser i Udlandet og ved at møde Problemerne med det aabne Sind, der er al Forsknings Adelsmærke, maa fylde den, der læser hans Bøger, med Beundring.

Disse Bøger bevæger sig jo inden for de Omraader, der nærmest kan betegnes som økonomisk og politisk Geografi. Det gælder den lille Bog om Raastofferne, og det gælder de større Arbejder om Sverige og om »National Selvforsyning og

Verdensøkonomi« fra 1930erne. Ikke mindst den sidstnævnte Bog viser, hvor vidt hans Orientering spændte. Nationaløkonom kunde han jo ikke være; men der er noget værdifuldt i dette at gaa ind paa det enkelte Lands særlige Forudsætninger, og det er interessant at se, at han i 1935 kendte ikke blot den tyske geopolitiske Tænkning, men ogsaa de »Pan-Europa«-Tanker, der først efter den anden Verdenskrig fandt større Udbredelse. Selv var han allerede i 1946 i Bogen »Den ny Verden« med til at lægge Efterkrigstidens Problemer frem for det danske Folk. Ogsaa her tager han de forskellige Dele af Verden op hver for sig. Jeg er sikker paa, at dette i Fremtiden vil blive mere og mere almindeligt.

Bogen om Sverige er tilegnet »Selma min hustru ven og medarbejder«. Det er naturligt, at det netop staaer i den Bog, da den handler om hendes Fædreland; men det kunde vist have staaet i dem alle. Det er jo ikke muligt at tænke paa Frode uden at tænke paa Selma — eller omvendt. Naar man havde den Glæde at besøge dem, fandt man dem altid optaget af de samme Spørgsmål. De læste ogsaa de samme Bøger, læste dem *sammen* og arbejdede i Fællesskab. Indholdet ind i det Kompleks af Problemer, de til enhver Tid havde under Behandling. To selvstændige Naturer, to Nationaliteter (dog begge nordiske), men hvilket Fællesskab i Arbejdet for at forstaa og hjælpe andre til at forstaa nogle af vor Tidsalders vanskelige Problemer.

Udgaet fra et Bondemilieu gik Frode ind i Arbejdernes Verden og opnaede, saa vidt jeg kunde følge det, en hos udefra kommende sjælden Indføling i Tankegangen hos dem, han arbejdede blandt. Maaske kunde han under andre Forhold være blevet et af de Bindeled mellem Arbejder og Bonde, som vi i den gensidige Forstaaelses Interesse trænger saa bittert til. Det er dog nok muligt, at denne Opgave ikke var hans; men han førte Beviset for, at der gaar en Bro fra den ene af de to Verdener til den anden, og at den, der er villig til at tjene sine Medmennesker, kan gaa over denne Bro uden at miste sit eget Præg derved. Vi, der har været Vidner dertil, er blevet rigere af det.

Thorkil Kristensen.

POUL ERIK OLSEN:

Møde med et splidagtigt sind -

Jørgen Nielsen.

Poul Erik Olsen var elev på Roskilde i vinter og ivrig deltager i litteraturundervisningen.

Her opdagede og oplevede han for alvor Jørgen Nielsens forfatterskab, og her fortæller han om sit møde med denne sære og stærke digters værker.

Vi kom i en litteraturstudiekreds på Roskilde i vinter ind i en diskussion om, på hvilken måde prosa skulle skrives for at være kunstnerisk ægte. På den ene side blev nævnt den prosa, der viser os tilværelsens brogede mosaik, med mennesket som det centrale, dog uden at det gøres til et fuldkomment væsen, men tværtimod vises i hele sin begrænsning og i en form der giver een en fornyet tro på livet. Den anden part i diskussionen nævnte den form, der er præget af teoretiske diskussioner personerne imellem, og hvor man ligesom kan mærke, at forfatteren med sin bog vil sige sin mening i en debat. Dette sidste finder jeg svækker en bog, og jeg vil som en

modsætning hertil nævne Jørgen Nielsen. Med sit meget følsomme, men tillige også spaltede sind og med et psykologisk kendskab som få formåede han at levendegøre de ting, han skrev, på en måde der viser, hvor stærkt han var optaget af sit stof.

Jørgen Nielsen fødtes den 18. november 1902 af fattige hedeboender i Hørbylundedalen, vest for Silkeborg. Det er også herfra, han har hentet stoffet og personerne til de fleste af sine bøger, og da de samtidig bygger på indtryk hentet tilbage i barndommen, fristes man nemt til den opfattelse, at det er tidsbestemte hjemstavnsromaner, for som han selv siger i en kronik:

»Det synes at være regel, at barndommen i erindringen tegner sig som idyl — ikke altid lutter idyl analog med uophørlige lege på en paradisiske eng, men dog idyl i forhold til de senere livsaldre«.

For Jørgen Nielsen gjorde dette sig ikke gældende. Hans store fortjeneste ligger deri, at han i noveller og romaner har vist, at der er et lige så rigt og nuanceret indre liv hos disse hedeboender og almuefolk, som det der rører sig i andre befolkningsgrupper. Om

denne sin hjemegn og dens beboere skrev han i sin første bog:

»Bakkerne spærrede for udsigten, de lå langt ude til begge sider som to lave, ende-løse volde, de gav et indtryk af tung, stiv-net ro, de lukkede inde. Og dalens øvrige folk havde et præg over sig af at børe dalen til, hver enkelt af dem var som et skævt groet træ, men de var sejge og rolige, de stemte sammen med de lave, sorte bakker, med indstængtheden og freden, der var noget afsluttet over dem, der skulle ligesom aldrig ske noget med dem«.

Allerede i Jørgens Niensens varmeste bog »En kvinde ved bålet« er den splid aftegnet, der skulle blive hans skæbne. Vi træffer her den tunge hedebonde, Daniel, der med et meget mørkt, lukket væsen tager alt, hvad han gør alvorligt, og som er præget af det miljø, som århundreders kristendom og landsbyfællesskab har skabt. Hans modsætning er fætterten Carl, der tilsyneladende er en eventyrer, der lever og lader leve. Han er et billede af den moderne industriarbejder, der med de nye tanker industrialismen fremkom med og en mere kritisk oplysning er frigjort over for religionen.

Det bliver disse to typer, der går igen i Jørgen Niensens bøger og derved viser den proces digteren kom ind i og som spaltede ham. Det blev en proces, der samtidig med at den befriede ham for de snærende bånd religionen lagde på ham, opløste det helheds-syn landsbyfællesskabet havde givet ham på tilværelsen. Spørgsmålet om arv eller miljø bliver derfor ganske naturligt aktuelt for ham. Han tror absolut på de arvelige anlæg som de primære, hvilket også nærmest skyldes et ønske om at frigøre sig fra det gamle, han ubevidst holdes bundet af, for derved lettere at kunne få tilfredsstillet sin længsel mod det nye.

»Daniel ytrede sig ikke om sagen, men Carls planløse planer gik ham ubestemt-meligt og sødt til hjertet, rørte ved en ube-

vidst længsel i ham. Men nej, han skulle aldrig tage ved lære af Carl og gå på eventyr, han var bundet, han havde sit hede ærinde på det sted, hvor han var, men han følte en sødme på en andens vegne«.

Imellem disse to mænd har Jørgen Nielsen som et stridens æble placeret den lyse og barnlige Lise, der i Daniels øjne »har et rigt, nuanceret skær over sig«, men som egentlig er ret primitiv og kun forlanger, at den der skal være hendes mand, virkelig er en mand. Daniel tvinges i et desperat forsøg til at overvinde sig selv, således at han kan få spurgt pigen, om de ikke kan være venner. En dag ved middagstid får han i et mesterligt skildret frieri spurgt Lise om det. Et af de afsnit jeg i bogen sætter størst pris på er det, hvor Jørgen Nielsen lader menneskesindet gå i et med naturen, aftenen før Daniel frier:

»Daniel stod og så mørket falde over landet. En stor undren, der halvt var dunkle syner, halvt nye kejtede tanker, kom over ham. Han var ved at udvikle sig, det groede i hans sind, livet havde endelig sat frugt-bart pres på ham.

Daniel følte mørket og det stumme liv under det. Han følte naturens hemmelig-hed, og det var nyt for ham.

Han anede, at der var mere i verden, end han havde vidst, mere i menneskene, end han havde tænkt over«.

Bogen får dog en slags happy-end, idet Daniel bliver gift med Lise. Dette svækker den dog ikke, Jørgen Nielsen får skildret et sind, der af hæmninger presses frem imod en konflikt i sig selv, hvis resultat er uvist, men som dog til slut falder til ro:

»Vinteren måtte gerne komme, Daniel havde sin høst i hus, han var ikke rastløs mere, men rolig og rig«.

En af de figurer, der står længst i erindringer, er vel nok den kvindefigur Jørgen Nielsen har skabt med Lises moder, Margrethe, en

kvinde der er »frodig og korpulent, men alligevel myndig, med øjne, der tindrer af uro og liv«.

For hende er begrebet synd bare en glose, ikke fordi hun ønsker at blive uvenner med missionen, men fordi hun i forhold til den har en frodighed og en glæde ved livet, der er helt modsat det forhold Jørgen Niensens egen moder havde til religionen, og som han har skildret i sin fineste bog »Dybet«.

Med dette værk er det som om han gennem det lidt enfoldige barnesind hos Thomas har forsøgt at frigøre sig fra den proces, han er inde i. Dette barnesind med dets ukuelighed og urokkelige tro på fremtiden er placeret imellem en hård fader, der aldrig er tilfreds med det arbejde, han udfører, og en syg og stærkt religiøs moder, der kun i sin tro finder noget at leve for, og som venter på døden som en befrielse, hvor hun skal forenes med sine »brødre og søstre« i himlen. Denne angst for selve livet forsøger hun at overføre på barnet, som i stedet får en angst for døden:

»Det er jo det én så tit tænker på, sagde hun mere henvendt til sig selv end til drengen, at hvis en anden en skulle gå tidligt bort, hvad er der så at vente af godt her på jorden for ens små drenge?«

»Ingenting« svarede hun selv, plejende sin egen sentimentalitet og sin egen store træthed,

»Ingen verdens ting«.

Thomas hæftede sig ikke ved, at hun blandede sig selv ind i det. Ikke dengang. Men et frø var sået.

Alting! skreg det oprørske i Thomas. Han var et verdensbarn. Han elskede verden. Han ville leve. Han ville blive stor. Det var det, han var her for«.

Thomas er ikke alene skildret imellem disse to, men også som den fattige dreng, der med en utilfredsstillet trang til viden fantaserer sig bort under det hårde arbejde — som digteren selv gjorde det. Hver gang tror han, at han begynder et nyt liv, det der skal gælde, men

hver gang falder det sammen for ham, og hver gang efter at hans fader har talt hårdt til ham:

»Han var faktisk ufuldkommen — blot stod han og vidste ikke, hvad man som fuldkomment menneske havde at gøre i en situation som denne«.

»Dybet« blev ikke en frigørelse fra det gamle for Jørgen Nielsen. Tværtimod voksede det frø hans moder såede i ham med frygten for selve livet så kraftigt, at livet gik i en hårdknude for ham. Dette fremgår tydeligt af hans sidste bog, »Et hus splidagtig med sig selv«, hvor hovedvægten er flyttet fra Thomas over på faderen, Graves Sørensen, der — skønt han tit over for sig selv dybt har beklaget sig over den ulykke, det er at have en syg og uarbejdsom kone — mister modet ved hendes død. Selvom han gifter sig et årstid efter Inges død med en arbejdsom kvinde bliver det ikke det samme. Selvom hun ikke tager magten i hjemmet, så gør hun alligevel det der passer hende uden at tage hensyn til Graves. Det modsætningsforhold, der derved opstår imellem dem, presser efterhånden Graves derhen, at han til sidst i et desperat forsøg på at komme fri kaster en økse efter Dagmar, dog uden at ramme. Efter denne episode falder han fuldstændig sammen:

»Ja, Graves følte, at alt var tabt, at enhver mulighed for at vende tilbage til sin tilværelse, som den hidtil havde formet sig, var forspildt — den havde ikke været meget bevendt som den hidtil havde formet sig, ha! — men den var alt hvad han havde, som det hedder hos Freud, den var alt, hvad han havde haft, og nu, da han ikke længere havde den, hang han vildt ved den, skønt den ikke var det værd, ha! Han besad den ikke længere — tilbage var kun hans skoldende anger over, at den var sat over styr«.

Graves forsøger nu hos missionen og vennerne at hente fornyet tro på livet, men det mislykkes, og til sidst står han da overfor val-

get mellem at fortsætte det for ham uudholdelige liv eller at begå selvmord. Inden Jørgen Nielsen træffer valget for Graves, vælger han selv den vej, han skal gå, idet han indtager så stor en dosis sovepiller, at han dør den 27. marts 1945, kun 43 år gammel. Hans sidste ønske var, at det skulle overlades Paul la Cour at vælge den vej Graves skal gå. Paul la Cour foretrak at lade Graves bære det liv, som Jørgen Nielsen ikke selv kunne bære. Dette finder sin begrundelse i en kronik af Jørgen Nielsen, »Hvem er Dostojevski?« som er med i den samling, Gyldendal sidste år udsendte under titlen »Hvem er vi?«. Her skriver han: »De vilkår, under hvilke vi lever, er umenneskelige, ulidelige. De er det rent materielt, rent kropsligt og umiddelbart for store folkeslag jorden over, og er det i abstrakt forstand, hvormed i denne forbindelse blot menes rent menneskeligt, for alle, — for alle der

overhovedet tænker og fornemmer noget ud over øjeblikket. Der er ingen tryghed i noget, ingen grund at stå på. Livet som det nu bydes os kan ikke bæres. Dog må det bæres. Det er tidens paradoks«.

*

»Et hus splidagtig med sig selv« blev Jørgen Niensens tungeste og bitreste bog. Dens titel løfter sig på en underlig måde udover sig selv og bliver symbolet på en forfatter med et splidagtigt sind. Det hele forfatterskab, der kun kom til at bestå af seks romaner, tre novellesamlinger plus nogle kronikker, vidner dog om forfatterens levende interesse for mennesket. Derfor tror jeg da også på, at Jørgen Nielsen i dag har noget at sige den arbejdsbevægelse for hvem mennesket i sig selv er et mål.

Poul Erik Olsen.

G. SAND CHRISTIANSEN:

KUNSTEN

på vore højskoler

»Kom med!«, sagde forstanderen, idet vi gik ud af foredragssalen, »nu skal jeg vise jer vores nyeste indsats på et meget interessant område«. Vi havde allerede set en mængde. Skolen lå smilende i landskabet. Elevbygningerne tegnede deres rødstenskubus i det friske græs, og langt bagved de udstrakte plæner indrammede parkens træer skoleområdet i en barsk treklang: teglrødt, græsgrønt og den stride, blå vestjyske himmel. Ikke mindre tiltalende var skolens interiører. Det begyndte i en slags vandrehal, hvis hele vestfront var glasvæg, der uhindret lod solen hilse på store plantegrupper ved vinduerne. Til den ene side spisesal, praktisk møbleret, men især bemærkelsesværdig ved væggenes, loftets og gulvets farver og materialevirkning. Mølersten i loftet, smukt og lydsugende. Så var der en hyggelig dagligstue og til den anden side en stor gymnastiksal og foredragssalen, hvor vi lige kom fra. Den var som en moderne biograf, bagtil stærkt stigende siddepladser, og så naturligvis udstyret med såvel filmoperatørrum som mulighed for etablering af en virkelig scene. Førstesalen rummede klasseværelser og et dejligt bibliotek. Det ville være synd, om ikke også elevbygningerne fik et par ord med. Fire i tallet lå de spredt i det grønne. Alle var de forbundne med hovedbygningen ved brolagte filosofstier, og sydsiderne af bygningerne havde loggiaer i alle etager. Hyggelige elevværelser med moderne møbler og på væggen i hvert værelse en opslagstavle, hvor huskesedler, »dagens tekst«, udklippede billeder og andre former for »pin-opperi« fortalte om beboernes daglige sysler. Men vi må følge forstanderens kalden.

Han fører os til en mindre bygning og fortæller, at her ved forskellige maskiner foretages tidsstudier og undersøgelser over arbejdsrationaliseringsbestrebelse, altsammen for at øge produktionen af varer og forkorte arbejdstiden. »Nu er det jo ikke meningen, at denne eventuelle forkortede arbejdstid skal tilbringes

Leo Thellefsen: Teglværket, Esbjerg Højskole.

på divaneseren. Vi må give vore folk noget andet og mere, eller i det mindste gøre opmærksom på andre muligheder for at berige tilværelsen og skabe harmoni i sindet. Derfor har vi indrettet et par nye lokaler, hvis anvendelse vi vent os meget af. Vi har lavet en musikstudiesal og en kunststudiesal. Øjets og ørets rige verden skal drages ind i vort arbejdsområde.«

Musiksalens fornemste inventar er et stort diskotek, en pladesamling, så det er muligt at høre enhver slags musik. Men derudover findes forskellige instrumenter og andre ting, der har betydning for musiklivet. Det næste lokale er kunstsalen. Et stort rum med udmærket belysning. Her er først og fremmest en samling på henimod et hundrede malerier af nutidige danske malere. Alle retninger i malerkunsten er repræsenteret, således at man kan sammensætte en op-hængning efter såvel pædagogiske som kunsthistoriske linier. I vel indrettede reoler findes en samling reproduktioner på flere tusinde numre, så man til enhver tid kan finde prøver på kunst fra alle tider og fra alle lande. Det siger sig selv,

at kunstsalen også besidder udmærkede film- og lysbilledapparater, ja endog et staffeli, pensler og farver er til rådighed for den, der har lyst til at forsøge selv...

Stop! Vi er jo øjensynlig gået på hovedet i ønskeposen. Enhver, der i dette genkender Esbjerg Højskole, vil vide, hvor virkeligheden holder op, og hvor fantasien har fået frie tøjler. Historien om kunsten på Esbjerg Højskole er *meget* kort, men fuld af håb.

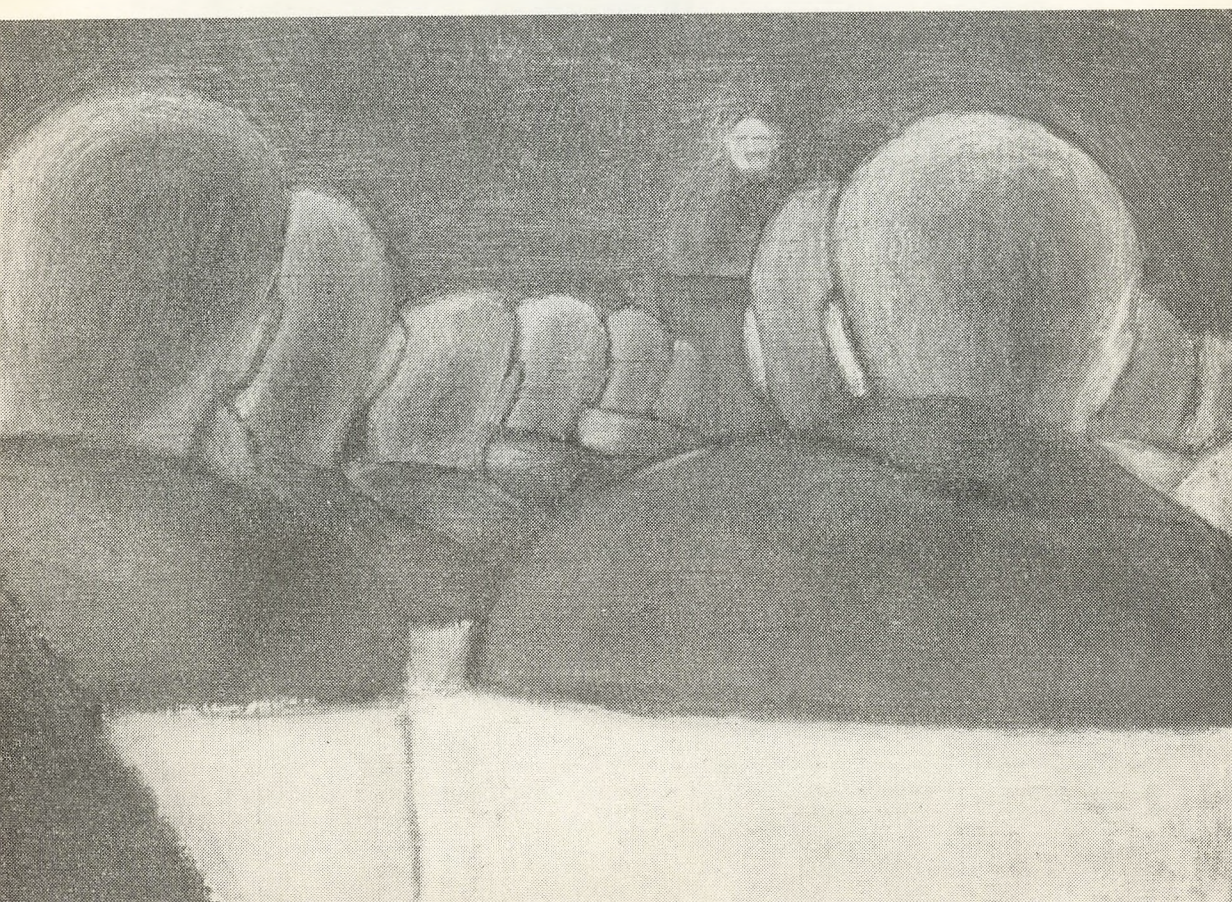
Ved indkørslen til skolen er der i frejdig optimisme muret en mægtig sokkel, med henblik på et kommende vartegn for skolens ånd og virke. Man må ønske, det må blive godt, mulighederne er mange, og risikoen for noget galt ligger faretruende nær. Måtte de, der skal tage bestemmelsen om udsmykningen af denne krævende plads, have heldet med sig!

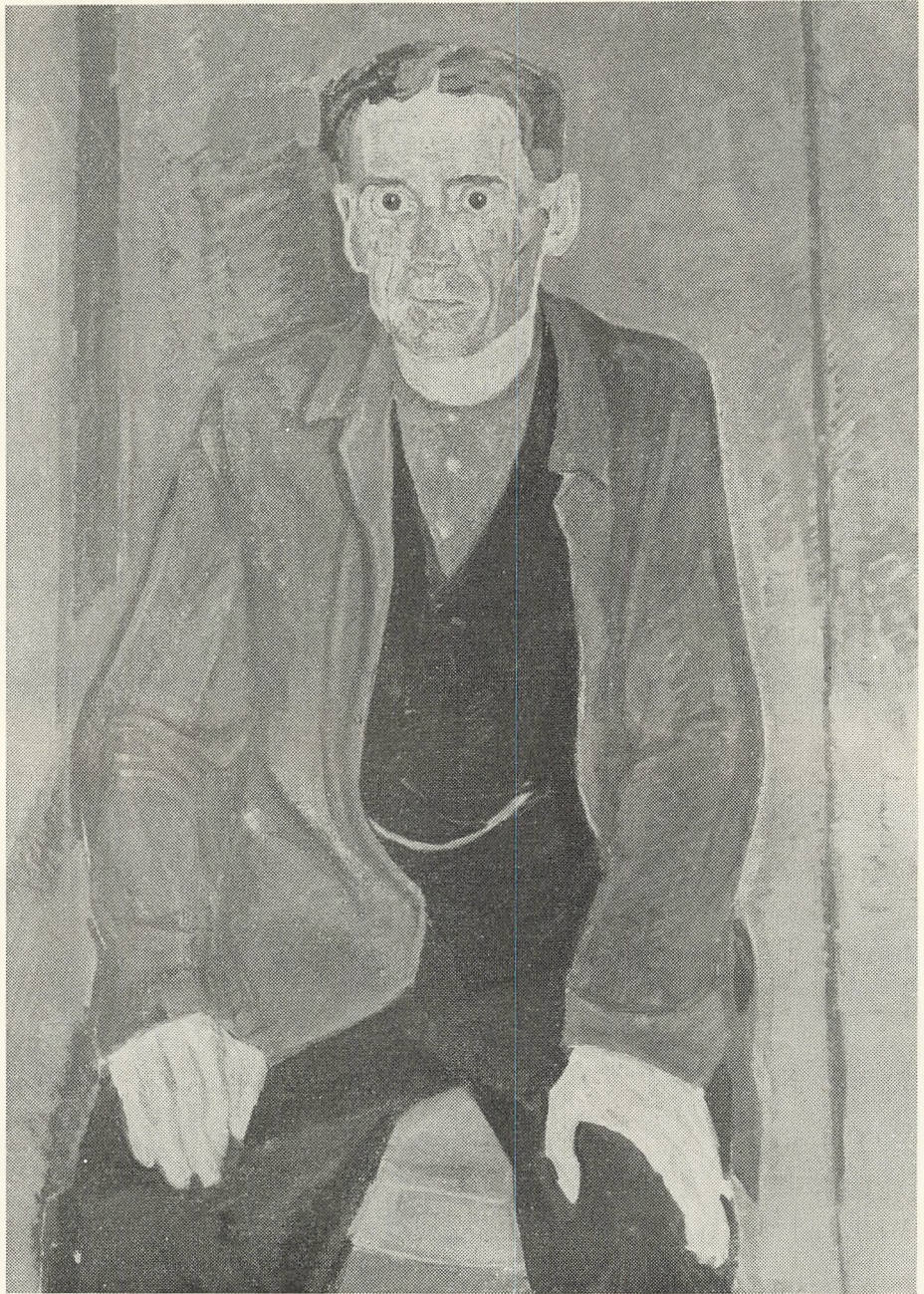
Ellers må det siges, at Esbjerg Højskole er skolen med de hundrede tomme vægge. Hvad der findes af kunst er hurtigt gjort op. Malerierne kan tælles på een hånd, og antallet af litografier og reproduktioner er heller ikke stort. Svenske og finske organisationer har skænket skolen billeder. Et lidt tungt blå-grønt finsk skovbillede og et muntert sommerbillede af den berømte svenske malerprofessor med det mystiske kælenavn »X'et«, en handy forkortelse af dåbsnavnet *Sven Erixon*. Det er et dejligt maleri, X'et har lavet. Med sine friske farver er det et glimrende eksempel på den svenske naivistiske skole, når den er bedst. I dagligstuen hænger endvidere maleren *Jens Urups* store billede af fiskere ved en havn, og *Leo Thellefsens* maleri fra et teglværk. Thellefsen er Esbjergmaler, og det er helt naturligt, han er repræsenteret på skolen. Som vanlig hos Thellefsen har han også her horisonten højt i billedplanet. Man skuer langt ind i det vestjydske landskab, hvor solen flere steder bryder igennem og oplyser huse og marker. Teglværksbygninger, tipvognsspor og de øldrikkende arbejdere i forgrunden smelter sammen til den rodede enhed, som en teglværks-arbejdsplads i virkeligheden er.

Endevæggen i spisesalen er prydet med et stort skov- eller parkbillede malet af *Chr. Magle*. Det er et dygtigt, men lidt uinspireret arbejde, hvor påvirkningen fra Aksel Jørgensens skole flere steder lader sig påvise. Man kunne ønske, maleren havde slået sig mere løs, det er, som om akademitiden har spærret kræfter og muligheder inde. *De* er der, hos maleren, det er ganske givet, men han tør ikke rulle sig ud i sin fulde størrelse. Muligvis ville billedet vinde ved at blive flyttet til et andet rum, eller måske er det bare rammen og det alt for dominerende giverskilt, der dræber sammenspillet mellem rum og billede.

I sammenligning med Esbjerg Højskole er det ikke så lidt kunst af forskellig art, der findes på Roskilde Højskole. Det er der flere årsager til. Først og frem-

Erling Frederiksen: Moselars. Roskilde Højskole.

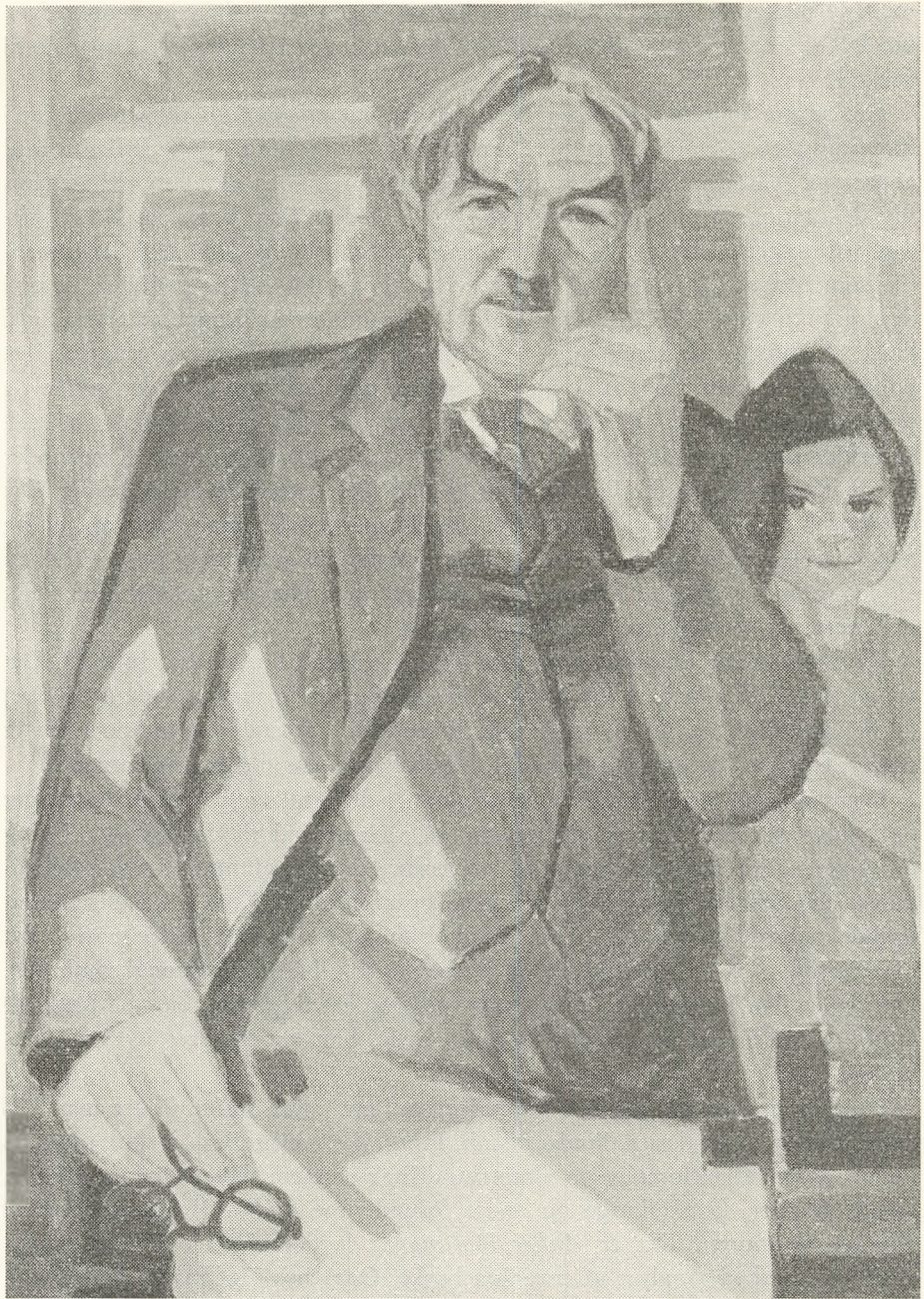
mest de mange år Roskilde Højskole har på bagen — vi kan jo komme igen om 20—25 år og se, hvorledes det står til med kunsten på Esbjerg Højskole til den tid!

Det største nummer på Roskilde er så afgjort *Mogens Lorentzens* fresker i foredragssalen. Der er ingen tvivl om, at man i dag ser på disse billeder med andre øjne, end dengang de var nye. Det er netop risikoen og faren ved en murfast dekoration, at man er så pokkers bundet af den. Man kan ikke sådan pille den ned og gemme den væk, som var det et »løst« billede. Den arbejder-romantik, som Mogens Lorentzen så åbenlyst har hentet hos Käthe Kollwitz, er os i dag så fjern og uvirkelig. Käthe Kollwitz' tegninger og litografier er stadig, i kraft af kunstnerisk originalitet, et gribende dokument over en ond tid i et hungermilieu, men Mogens Lorentzens fresker ejer desværre ikke den styrke og oprindelighed, der skal til, for at vi også i dag vil føle, at de kommer os ved. Så er der langt mere kunstnerisk tyngde i *Helge Nielsens* portræt af forstander Hjalmar Gammelgaard. Her har Roskilde Højskole været umådelig heldig. Det er dog et såkaldt »officielt« portræt, bestillings-arbejde; men hvor oplagt og hvor dygtigt det er gjort, ser man bedst ved sammenligning med fx. det skilderi af den grundlovgivende forsamling, rigsdagen har fået at trækkes med, eller maleriet af frihedsrådet på Frederiksborg Slot.

Professor *Aksel Jørgensen* har lånt Roskilde Højskole to store billeder. Det var at ønske, de måtte få lov at blive hængende for de mange gode kvaliteter, de besidder. Det ene er en maler ved sit staffeli, det andet et interieur fra et atelier, begge er de meget typiske for Aksel Jørgensens malertemperament.

Kommer man ind i forhallen i højskolen, er der straks et par øjne, der fanger og holder een fast. Det er »Moselars« på væggen ind til dagligstuen. *Erling Frederiksens* træfsikre skildring af en tøvvearbejder er et glimrende stykke billedkunst, helt hypnotiserende i sin virkning, og det er, som farven virkelig underbygger mandens væsen. Går man så videre op ad trapperne, møder man et nyt maleri, som i al sin forenkling og beskedenhed tiltrækker opmærksomheden. Det er *Leo Lunds* maleri fra foredragssalen. Lund har selv været elev på Roskilde Højskole, og det er en erindring om et møde, han har skildret i dybe farveklange.

I klasseværelser, på gange, i spisesalen og flere andre steder finder man billeder. Der er oliemalerier, linoleumssnit, litografier, akvareller og skulpturer, så man kan udmærket foretage en »kunstvandring« gennem skolens mange lokaler, gange, trapper, kringelkroge og andre forunderlige steder. Højskolen ejer to anselige skulpturer. Det er *Anker Hoffmanns* landarbejdermonument, smukt opstillet i parken omgivet af træer og buske. Også hos Hoffmann finder man noget af arbejderromantikken med de svulmende muskler og den senede nakke.

Helge Nielsen: Hjalmar Gammelgaard. Roskilde Højskole.

Figuren virker lukket og sluttet i sin form, og det klæder den grove granitsten, den er hugget i. Helt modsat virker *Max Medens* marmorfigur af en taler. Hysterisk i formen, affekteret i attityden, kort sagt en væmmelig figur. Man har da også placeret den på et af de mere ydmyge steder i skolebygningen.

Endnu flere billeder kunne nævnes, for det er ikke så helt lille en kunstsamling, Roskilde Højskole besidder. Er samlingen end noget tilfældig i sit udvalg, så rummer den dog et udsnit af noget af det, der sker i dansk kunst i nutiden. Det kan med rette hævdes, at visse retninger i vor tids kunst kun er ringe repræsenteret, men for den billedinteresserede elev er samlingen, fx. i tilknytning til det kunstpædagogiske arbejde, der foregår på Roskilde Højskole, et udmærket anvendeligt materiale til belysning af kunstens problemer. Der er jo også *dels* derfor, man har billederne.

G. Sand Christiansen.

Efter konflikten

Af KAI PETERSEN

Den sidste overenskomstsituation vil blive husket som en af de vanskeligste og samtidig som en af de begivenhedsrigeste i fagbevægelsens historie. Den satte stemninger og følelser i gang, langt ud over de impliceredes rækker, og efterlod megen bitterhed og mismod, som kun forstandigt og aktivt arbejde fra organisationernes side kan fjerne.

Det var i første række »de store spørgsmål«, de såkaldte generelle, d. v. s. om arbejdstiden, lønnen, sygeløn og lign., der ikke kunne opnås enighed om, idet arbejdsgiverne ikke ville give »indrømmelser af væsentlig karakter«, men dertil kom en række spørgsmål af mere lokal karakter for de enkelte forbund. Såvel disse som De samvirkende Fagforbund havde gjort, hvad der kunne gøres for at opnå enighed med arbejdsgiverne, således at konflikten kunne undgås; der kan ikke rettes bebrejdelser mod fagbevægelsen for manglende god vilje.

Som forholdene er i dag, hvor de enkelte forbund selvstændigt formulerer og fremsætter kravene, også de generelle, der alligevel på et senere tidspunkt skal samles og forenkles af De samvirkende Fagforbund, kan det ikke undgås, at mange kræfter går til spilde. Det ville sikkert være mere hensigtsmæssigt, hvis De samvirkende Fagforbund fik større bemyndigelse i kravenes formulering og fremsættelse, — det ville i højere grad modsvare den stærkt koncentrerede magt i Arbejdsgiverforeningen. Fremover rejser der sig en række meget vigtige spørgsmål for fagbevægelsen, bl. a. løsningen af sociale og velfærdsforanstaltninger, arbejdstiden, samarbejdsudvalgene og lign., som det sikkert ikke vil være muligt for det enkelte forbund selv at løse, og ikke mindst derfor vil det være til gavn for helheden, at vor hovedorganisation er stærk.

Også spørgsmålet om en virkelig reel og tilfredsstillende forbedring af de

lavest lønnes forhold trænger sig på, og her må den sociale lønpolitik sættes i højsædet, og den må føres af hovedorganisationen.

Strejkerne begyndte lørdag den 17. marts, og de omfattede de store skibsværfter, en række jernindustrielle virksomheder samt de fire store olie- og benzinselskaber. Senere kom en række andre fag med, og af disse var sømændenes, bagernes og typografernes dem, der havde den største betydning. Det kunne ikke undgås, at nogle af strejkerne ramte samfundet så godt som omgående og på en højst ubehagelig måde, men — i en række tilfælde blev den skade og de ubehageligheder, der kom, ganske forfærdelig overdrevet. Fra arbejdsgiverside var man interesseret i at få oparbejdet en stemning imod organisationerne, og man fik rigelig og omgående hjælp fra de mest reaktionære kræfter inden for de borgerlige kredse.

Typografernes strejke er i øvrigt beklaget fra mange sider, og den er udråbt som et angreb på det frie ord og den frie presse, uden at de samme kredse har beklaget, at pressen ved sit medlemskab i Arbejdsgiverforeningen selv er skyld i den situation, den kom i. Vi må håbe, at det bliver muligt for overenskomstparterne inden for pressens område at finde en løsning for fremtiden, således »at ytringsfriheden under konfliktsituationer kan, som eksempel fra andre lande viser, opretholdes gennem forstandige overenskomstmæssige aftaler«, som påpeget af De samvirkende Fagforbund.

Da typografernes strejke bevirkede, at størstedelen af pressen ikke længere kom ud, fik vi som erstatning radiokommentarerne. De var en meget dårlig erstatning. Hensynsløst blev de udnyttet til usaglige og perfide angreb på fagbevægelsen og en række af fagbevægelsens tillidsmænd. Ikke mindst formanden for Dansk Arbejdsmands Forbund, Chr. Larsen, blev på grund af olie- og benzinstrejken næsten daglig beskyldt for de værste ting og fremstillet som en diktator, der ønskede at beherske det øvrige samfund. Men dette billede af Chr. Larsen som manden, »der lukkede af for hanen«, har overhovedet intet med virkeligheden at gøre.

Derfor bliver en af de opgaver, fagbevægelsen får, hvis der igen skulle komme konflikt, at sørge for bedre orientering og information til offentligheden, således at vi undgår den skævhed, der var i fremstillingen af konfliktens forløb. En sådan presse- og informationstjeneste må samles i De samvirkende Fagforbund, der har de bedste muligheder for at løse denne opgave.

Men det var ikke alene de reaktionære borgerlige kredse, der udnyttede situationen. Også kommunisterne benyttede sig af den enestående lejlighed, de fik til at påvirke offentligheden. Og — det må åbent erkendes — de opnåede i kraft af deres »new look« og deres ansvarsløshed at vildlede alt for mange arbejdere, der ellers ikke ønsker at følge kommunisternes paroler. Arbejdspladserne blev et

alt for let bytte for kommunisternes taktik. De fik i alt for mange tilfælde oparbejdet en stemning imod de lovlige organisationer, hvor stemningen burde have været rettet mod de arbejdsgivere, der ved deres nej-politik var årsag til konflikten. Derfor må vi sørge for en langt bedre og mere intim kontakt med arbejdspladserne, således at tillidsmændene og medlemmerne får bedre information — og får den omgående.

Også spørgsmålet om dagspressen er af allerstørste betydning for fagbevægelsen, og den socialdemokratiske presse må styrkes overordentlig kraftigt i tiden fremover. Den må have langt større udbredelse, end tilfældet er i dag, hvis vi skal have mulighed for at påvirke den offentlige mening og stemningerne på arbejdspladserne. Vor presse må i langt højere grad end i dag beskæftige sig med de faglige problemer.

Men faglige problemer er ikke bare organisationernes generalforsamlinger, referater af lønforhandlinger eller voldgiftsafgørelser, — nej, det er også arbejdspladserne og alle de mange forskelligartede problemer, der dagligt forekommer, og de er måske langt vigtigere, end vi i almindelighed tror. Den meget kraftige tekniske udvikling, vi er inde i, med stigende rationalisering, ønsket om højere produktivitet samt yderligere aktivisering af samarbejdsudvalgene, gør problemerne på arbejdspladserne større og større, og kravene til tillidsmændene og organisationerne vokser i samme grad. Vi ønsker at sætte »mennesket i centrum«, at få gennemført industrielt demokrati på arbejdspladserne, at få medindflydelse på virksomhederne, derfor må disse »faglige problemer« i langt højere grad behandles i vor presse.

Den afsluttede konflikt viste os, at der er noget, der halter, og måske særlig det, der fulgte efter konflikten, viste os, at det er på arbejdspladserne, det kommer til at foregå fremover. Den nuværende organisationsstruktur med forbund opdelt efter fag bevirkede mange vanskeligheder og megen utilfredshed på arbejdspladserne, fordi nogle fag havde erklæret strejke over for en virksomhed, medens andre fag, der også havde medlemmer beskæftiget på samme virksomhed, ikke havde erklæret strejke. Arbejdsgiverne forsøgte at få de arbejdere, der ikke var med i konflikten, til at udføre arbejde, som rettelig tilhørte den arbejdergruppe, der var i strejke, hvilket selvfølgelig gav anledning til uoverensstemmelser og mange vanskeligheder. Det var svært for de »menige« medlemmer at forstå, at organisationerne ikke havde mere kontakt og samarbejde med hinanden, således at alt dette var undgået, ligesom det var svært for dem at forstå, at de gerne måtte udføre arbejde, som blev leveret til en virksomhed, hvor andre arbejdere strejkede. I nogle tilfælde skyldes det, at organisationerne ikke havde fremsendt strejkevarsel eller ikke havde formuleret varslerne således, at de var dækkende for de pågældende virksomheder eller det pågældende arbejde. Selv om vi

ikke har industriforbund, kunne dette have været undgået, for så nær kontakt og samarbejde burde der være mellem organisationerne, at man i en strejkesituation kunne finde sammen. Der er derfor ingen tvivl om, at ikke mindst strejken lærte os, at en eller anden form for samordning af organisationer inden for samme erhvervsområde må finde sted, og vi må se på hele dette spørgsmål så fordomsfrit, som det er muligt. I forbindelse med forhandlingerne ville det også være mere hensigtsmæssigt, hvis der kunne forhandles på alle de arbejders vegne, der er beskæftigede inden for samme område eller samme virksomhed, og det ville sikkert kunne give bedre resultater for helheden.

Den nuværende form er i første række til gavn for arbejdsgiverne, der måske skal forhandle med mange forskellige organisationer og derved kan spille den ene organisation ud imod den anden. De sidder jo inde med oplysninger fra samtlige organisationer. Der opstår ofte utilfredshed på arbejdspladserne, når en organisation har fået gennemført en forbedring, som en anden ikke har fået eller har tænkt på at stille forslag om, og dette ville kunne undgås ved en samordning.

Også spørgsmålet om omfanget af strejker må tages op til drøftelse, idet det må være opgaven at ramme arbejdsgiverne så meget som muligt, men samtidig må det tages med i vore overvejelser, hvorledes vi undgår at ramme andre samfundsgrupper. Der må også her finde en samordning sted, og ledelsen af strejker — ligesom bestemmelser om omfanget — må samles centralt. Uanset hvor berettiget strejken overfor olie- og benzinselskaberne var, kan det ikke skjules, at den ramte samfundet hårdt, og at den også var til stor irritation for befolkningen. Olie- og benzinselskaberne og den arbejdsgiverforening, de er medlemmer af, har dog ikke grund til forargelse, for de har ved deres karrige lønpolitik medansvaret for, at strejken kom, ligesom de har det fulde ansvar for den udvikling, som situationen fik. Forhåbentlig har strejken belært selskaberne om, at det ikke i det lange løb betaler sig at føre en sådan lønpolitik, og måske de også tænker på, hvordan de, før deres indmeldelse i Arbejdsgiverforeningen, var forskånet for en strejkes besværligheder.

Overenskomstsituationen og konflikten skabte mange vanskeligheder, ligesom regerings- og lovgivningsmagts indgreb først over for olie- og benzinstrejken og senere ved ophøjelse af mæglingforslaget til lov gav anledning til megen uro og utilfredshed. Det kunne ikke undgås, at disse forhold forplantede sig ud til arbejdspladserne og ligeledes satte sig spor i organisationerne — og tillige blev udnyttet hensynsløst imod organisationernes ledelser. Den kommende tid vil derfor stille store krav til tillidsmændene, såvel dem ude på arbejdspladserne som dem, der er valgt i fagforeninger og forbund. — Der er mange problemer, der må tages op til drøftelse og løsning. Vi må stadig holde os for øje, at organisationerne er skabt for at gavne og beskytte medlemmerne, og ud fra dette må man se på problemerne.

Kai Petersen.

IB JUUL:

Midt i en **KLUBTID**

12 rigtige: Aktuelt, teknik, hobby, jazz, film, motor, sport, teen-age, klubnyt, dans, radio, tips. Hvad skal man som aktiv i en politisk ungdoms-organisation mene om et sådant program? Det var i længere tid at finde på forsiden af en række københavnske ungdomsklubbers blad: »København ungdom«. Den, der interesserer sig for samfundsproblemer, får ikke en tolv. Så det må man hellere tie stille med.

Ungdomsklubberne er nu noget, enhver der interesserer sig for ungdomsarbejde, må beskæftige sig alvorligt med. Fra en beskeden start under krigen er antallet i de senere år vokset støt, så vi i dag har ca. 300 ungdomsklubber med et medlemstal på ca. 50.000 (aktive!). Hver uge meldes om oprettelse af 3—4 nye ungdomsklubber.

Så nye som de er, har klubberne endnu ikke fundet deres endelige form. Og godt det samme. For ikke alt er, som det skal være — forekommer det i alt fald en repræsentant for det politiske ungdomsarbejde — eller sagt anderledes, for det ungdomsarbejde, der er et idéindhold i.

Den største mangel ved ungdomsklubberne — en mangel, som er en grundskade i hele klubtanken — er, at de ikke får lært deres medlemmer, hvad demokrati er. I modsætning

til ungdomsorganisationerne. Ikke bare de politiske, som jo ligefrem har som deres fornemste opgave at lære ungdommen at forstå demokratiets funktioner, men også alle de andre, det være sig KFUM, Dansk Vandrerlaug, De danske Ungdomsforeninger o.s.v. Der praktiseres jo også foreningsdemokrati, hvor alle foreningens medlemmer har et medansvar for, samtidig med en medindflydelse på foreningen. Et aktivt foreningsmedlem kan lettere forstå betydningen af at blive en aktiv samfundsborger. Hvad de mange små paladsrevolutioner, hvor en uduelig formand bliver smidt af, har betydet for demokratiets forankring i Danmark, er sikkert ikke helt lidt.

I ungdomsklubben er det helt anderledes. Der bestemmer lederen — og kun han. Det kan ikke blive anderledes, for klubbens godkendelse er knyttet til en bestemt leder, og evt. tilskud er afhængige af, at myndighederne har godkendt klubben. Klubbens regeringsform er så at sige oplyst enevælde. I virkeligheden burde ungdomsklubberne anskaffe en række smukt broderede tavler, som vi kender dem fra vore bedsteforældres hjem: Hvad er en klub uden leder?

De unges opdragelse til erkendelse af medansvar for det samfund de lever i, nås altså ingenlunde automatisk i klubberne. Tvært-

imod bliver de i klubben vænnet til en fortsættelse af skolens og hjemmenes: Lad de voksne bestemme, det rager ikke mig (og selvom det gør det, har jeg ikke noget at skulle have sagt). Det var vel egentlig ikke hensigten med de store offentlige understøttelser.

Skal samfundsopdragelsen lykkes, afhænger alt af klubbens ledelse. Bl. a. derfor har AOF og DsU været så ivrige for at være med i oprettelsen af ungdomsklubber. Man kan ikke roligt se på, at ungdomsklubberne kun bliver hobby- og forlystelsesetablissemeter, ledet af en mere eller mindre ukvalificeret forlystelsesdirektør (d.v.s. en mere eller mindre bogligt uddannet professionel underviser). I de fleste AOF-klubber og heldigvis også i adskillige andre, tilrettelægges et program, der i populære form behandler mange af samfundets vigtigste problemer.

Hvorfra rekrutteres ungdomsklubbernes ledere? Som med så meget andet lønnet ungdomsarbejde i stor udstrækning fra lærerne. Det er ikke godt. En lærer er ikke helt umulig til at beskæftige sig med unge i deres fritid — men han har et alvorligt handicap. Det er nemlig svært at glemme, at når man om formiddagen i skolen er den, der bestemmer, så skal man om aftenen, hvor måske ovenikøbet nogle af de samme elever kommer, være den første blandt ligemænd — d.v.s. kunne acceptere, at ikke alt går efter ens eget hoved, men at de unge godt kan have en anden opfattelse af, hvordan arbejdet skal tilrettelægges end en selv. Utvivlsomt er der ro og orden i mange af de klubber, som ledes af lærere, og utvivlsomt er mange af klubbernes medlemmer godt tilfreds med deres ledere — men personlig kontakt mellem lederen og de unge? Aldeles udelukket. Forståelse af demokrati? Pjæt.

Mange ledere kommer fra de uniformerede børnekorps og kender bedre et frivilligt arbejdes vilkår. Men flere af dem har svært ved at omstille sig fra børne- til ungdomsarbejdet.

De bedst egnede ungdomsklubledere er efter min opfattelse dem, der har været aktive

i en ungdomsorganisation. De er vant til at omgås de unge — »er en af deres egne«. De kender ungdommens problemer og kan snakke med de unge om dem. Fra deres organisation véd de, at kun det lykkes, der sker i samarbejde mellem bestyrelse og medlemmer. Selvom ungdomsklublederen er den, der bestemmer, vil det give et helt andet sving over klubvirksomheden, hvis klubbens medlemmer tages med på råd.

Jeg vil vove den påstand, at ungdomsklubbernes virksomhed i det hele taget kun når sit formål, hvis man kræver en ordentlig uddannelse af de ledere, der betros så store økonomiske muligheder. Nemlig den, at de kan dokumentere flere års aktivt arbejde inden for en af de frivillige ungdomsorganisationer.

Ungdomsorganisationerne får derved pålagt en ny opgave: at være rekruteringsapparat for ungdomsklubledere. Denne opgave vil ungdomsorganisationerne godt kunne løse, selvom der er ledermangel i dag. For mange »ældre« ungdomsledere gælder, at de er kørt trætte og ikke rigtig har lyst til at fortsætte med det organisationsarbejde, som de nu kender ud og ind. De vil blomstre op i de nye omgivelser i ungdomsklubben, og befriet for de økonomiske bekymringer, som hæmmer ethvert foreningsarbejde, kan de helt og holdent hellige sig opgaven at sætte ungdomsklubbens unge i gang, gøre dem aktive.

De kredse, der står bag ved ungdomsklubberne, skal vide, at de blot behøver at banke på ungdomsorganisationernes døre — så kan de få de ledere, de vil få glæde af.

Men det er selvfølgelig ikke meningen at tappe ungdomsforeningerne for de ledere, som de selv har så hårdt brug for. For det må jo indrømmes, at fristelsen til at gå over i klubvirksomheden er stor. Penge kan enhver bruge. Og ikke alle har kunnet modstå fristelsen. Men mon den ungdomsklubleder, der kun gør sit arbejde for penge, er den rigtige?

Foreningernes egne klubber.

Når hele lederspørgsmålet er så vitalt for ungdomsklubbernes fremtid, er det selvfølgelig

lig afgørende, at ungdomsorganisationerne søger at udøve størst mulig indflydelse på, hvem der bliver ledere. Det var derfor et vældigt fremskridt, da den nye lov om ungdomsundervisning af 11. juni 1954 åbnede adgang for foreningerne til selv at starte ungdomsklubber. Hidtil havde kun klubber under socialministeriet, d.v.s. klubber med forsørgsformål, kunnet få offentlig støtte.

Desværre er loven ikke alle steder efterlevet i praksis. AOF har oplevet et par grelle eksempler på, at konservativt dominerede kommuner har nægtet støtte til oprettelsen af en ungdomsklub på trods af, at netop de konservative i folketinget priste bestemmelsen om, at også foreningerne kunne oprette klubber. Men de konservative har villet drive politik med ungdomsklubberne; hvis de ikke følte sig sikre på, at klubbens ledelse ikke var socialdemokratisk, så var det nar med tilskuddet. En lidt trist tanke, at 14—18-årige nu skal udnyttes i det politiske spil!

Ikke bare i konservative kommuner har der været vanskeligheder med de »undervisningsministerielle« klubber. Anerkendelsen kræver et hav af formaliteter og behandlinger i diverse nævn, så adskillige klubber har foretrukket at søge anerkendelse under socialministeriet, hvor det hele glider lettere.

Det er i virkeligheden det glade vanvid. Den ene klub efter den anden oprettes med forsørgsformål — blot fordi det går lettere med tilskuddene, hvis man klistrer denne betegnelse på. Overhovedet er det et spørgsmål, om ikke *alle* ungdomsklubber burde høre hjemme under undervisningsministeriet. Hvad rager ungdomsklubberne egentlig socialministeriet? Klubberne er dog ikke bedre opdragelsesanstalter for milieuskadede, neurotiske og kriminelle unge. De 95 % af klubberne er tilholdssteder for ganske almindelige unge mennesker. Det er en rigtig tanke, at milieuskadede unge skal ind i det friske kammeratskab, som er i ungdomsklubben. Men skal man af den grund udlede, at de 95 % bare er i klubben for at hjælpe de 5 %? Det er vist værd at overveje, om det administrative

rod, der i øjeblikket hersker på ungdomsklubfronten, ikke burde afløses af en vis orden.

Bukker ungdomsorganisationerne under i konkurrencen?

Forudsat at ungdomsklubberne har de rigtige ledere, fortjener de ungdomsorganisationernes varmeste støtte. Mange ungdomsorganisationer har imidlertid været nervøse for konkurrencen. Kan vi klare os? Svaret er ganske enkelt. Nej! I det lange løb vil klubberne, der kan byde på meget bedre lokaler, hobbymuligheder — også film og foredrag — end de fattige foreninger kan det, blive et samlingssted for hele ungdommen. Skal ungdomsforeningerne da give op? Svaret er igen nej. De skal lægge deres virksomhed om, ikke give op. Ungdomsklubberne er for unge mellem 14 og 18, men dem over 18 skal der da også gøres noget for. Ungdommen mellem 18 og 25 er ungdomsforeningernes arbejdsmark. Den unge på 18 føler sig ikke tilfredsstillt ved at lave træsløjd og danse jitterbug hveranden aften. Han ønsker et indhold i tilværelsen. Og har ungdomsklubben forstået sin opgave, er han heller ikke tilfreds med »neutral oplysning«. Han vil selv tage standpunkt til samfundets problemer. Ungdomsforeningerne skal kun være lykkelige for, at mange unge gennem klubberne er gjort så aktive, at de selv føler trang til at udrette noget, når klubbens dør lukkes bag dem. For størstedelens vedkommende er det unge, som aldrig tidligere ville have drømt om at sætte deres ben i noget så mærkværdigt som en ungdomsforening.

Her skal stå en parentes, som bedes bemærket. Forudsat at de attenårige forlader klubben. For nok står det i loven, at der kun må ydes tilskud til de medlemmer, der er mellem 14 og 18, men allerede nu har adskillige klubber klaget over, at de skal smide deres »gode medlemmer« ud. Enhver er sig selv nærmest, og det er at frygte, at også de klubber, der ledes af tidligere ungdomsorganisationsfolk, vil deltage i den almindelige jammer. Inden alt for mange år vil der blive

lagt et hårdt pres på lovgivningsmagten for at få slettet 18-års grænsen. *Men den må aldrig slettes!* For så er selve formålet med klubberne glemte. De tjener ikke længere til at aktivisere de unge, i stedet bevirker de, at den aktive unge stagnerer. Og ungdomsklubbernes manglende evne til at lære ungdommen demokratiets funktioner bliver katastrofal.

Måske er der også en anden mulighed for ungdomsorganisationerne. Den skal blot nævnes, i øjeblikket har den ingen realitet. Hvad om de forskellige foreninger fik lov til at oprette fraktioner indenfor klubben? En DsU-fraktion, en KFUM-fraktion, o.s.v. Studenterforeningen i København er et eksempel på en studenternes ungdomsklub, hvor selve foreningen arrangerer de store foredrag, fester, koncerter o.s.v., og hvor de enkelte fraktioner har hver sin idébetonede virksomhed. En ung-

domsklub med små »afdelinger« ville være mere levende og aktiviserende. For slet ikke at tale om den forståelse for politik, den kunne medføre.

Men er ungdomsklubberne ikke et degenerationsfænomen, er der mange, der har spurgt sig selv. Da vi var unge, måtte vi selv se at skaffe os de redskaber, vi skulle bruge til vores hobby, i vores ungdomsforening måtte vi møjsommeligt slæbe sammen til det, nutidens ungdom får foræret af stat og kommune.

Betragtningen er forkert. Det offentlige åbner blot muligheden for, at de chancer for en udbytterig udnyttelse af fritiden, som tidligere kun var for de få, nu gives alle unge.

Og det kan en socialdemokratisk ungdomsleder egentlig kun finde helt naturligt!

16 Juul.

PAUL W. SCHEID:

EN AMERIKANER

på højskole

I de to sidste semestre, fra august 1955 til maj 1956, ledede jeg en gruppe på 39 amerikanske studenter og kandidater, som tilbragte vinteren på forskellige højskoler i Danmark, Norge og Sverige. Jeg havde hovedkvarter på Roskilde Højskole, hvor jeg havde lejlighed til at følge en højskoles arbejde på nærmeste hold, selvom jeg ikke deltog i undervisningen som almindelig elev. Det er på baggrund af mine erfaringer fra Roskilde Højskole og andre nordiske højskoler, som jeg har besøgt, at man har bedt mig om at redegøre her for mit syn på folkehøjskolen.

Jeg har meddelt dette i korthed om mig selv, fordi jeg ikke foregiver at være ekspert i højskolespørgsmål. Men jeg tror dog, at jeg har fået et førstehåndskendskab til højskolens problemer, som det ikke er muligt at få for den, som opholder sig på en skole en dag eller to for derefter at drage af igen. På den forholdsvis lille plads, jeg har til rådighed her, vil jeg koncentrere mig om tre hovedpunkter. For det første om de træk i højskolernes almindelige arbejde, som for mig at se også findes i virksomheden på lignende skoler i USA, d. v. s. på skoler der ikke er underkastet statstilsyn, som selv lægger deres undervisningsplaner uden indblanding udefra, hvor undervisningen er frivillig, og — som det vigtigste — hvor der sigtes mod en almen oplysning uden specielle erhvervs-mæssige eller faglige formål. For det andet om de træk som jeg finder er typiske alene for højskolen. For det tredje om nogle tanker som jeg tror vil være af interesse for højskolens folk i deres fortsatte bestræbelser på at leve op til det mål, som Grundtvig satte for dem med sine ideer om en skole for unge mennesker.

Den amerikanske gruppe fotograferet på båden ved afrejsen fra New York.
Artiklens forfatter er nr. 2 fra højre i forreste række.

Hvad mit første punkt angår, så må det først understreges, at den amerikanske skoletype, der svarer mest til folkehøjskolen, er det lille private *liberal-arts college**), uanset at et højskolekursus kun varer fem-seks måneder, mens undervisningen på et *liberal-arts college* strækker sig over otte semestre.

Begge skoleformer prøver gennem deres emnevalg og undervisning først og fremmest at få eleverne til at værdsætte og forstå deres kulturelle baggrund, at hjælpe dem til forstandige løsninger på de mange problemer, som de ikke kan undgå at støde på som børn af det tyvende århundrede, og iøvrigt vække deres lyst og evner til at leve et rigt liv, et liv i »dyd« i de store græske tænkeres betydning af ordet. Højskolen søger at nå dette mål gennem undervisningen i samfunds- og medborgerkundskab, historie, litteratur og sprog og andre alment kulturelle fag. Det amerikanske *liberal-arts college* lægger også stor vægt på undervisningen i de samfundsbetonede fag (historie, statsvidenskab, økonomi og sociologi), i litteratur, sprog, kunst, musik etc. og med det samme store mål for øje. Højskolernes og denne amerikanske privatskoles lærere står over for det samme store problem: Hvordan kan en undervisning, som ikke giver øjeblikkelig bonus i form af større faglig dygtighed eller en bedre social position, men i stedet for

*) En skole, der især underviser i de »frie« kunster, digtning, malerkunst og musik.

byder eleverne hjælp til at gøre det daglige liv rigere, hvordan kan en sådan undervisning fastholde interessen hos eleverne, når dens værdi i de fleste tilfælde først erkendes længe efter dens afslutning? Hvad kan ansøre unge mennesker til at modstå trykket fra erhvervslivet, som på de fleste områder kalder på specialuddannet personale? Hverken danske eller amerikanske oplysningsfolk har kunnet pege på en nem løsning på dette problem. En nem løsning skal man nu heller ikke vente, for den opgave, som højskolen og *the liberal-arts college* har sat sig for at løse, varetages af folk, som kun nødig giver efter for tidens tryk. Men en kendsgerning er det, at både højskolen og *the liberal-arts college* har overlevet til dagen i dag, trods konkurrence fra andre skoleformer, fordi de altid har bygget på den frie tankes idé, den idé, der er selve grundlaget for demokratiets fortsatte beståen.

Dernæst mit andet hovedpunkt: Hvori adskiller den nordiske højskole sig fra andre skoler? Hvad er det, der er særlig typisk for denne skoleform, og som har vakt interesse og opmærksomhed hos folkeoplysere i hele verden? Efter et kortere besøg på en højskole kunne man fristes til at sige, at det typiske først og fremmest ligger i selve »højskolemetoden«, som især er fremmed for den amerikanske lærer og oplysningsmand. Jeg tænker her eksempelvis på, at man ikke har eksaminer i højskolen, at en del af undervisningen foregår som elevernes selvstændige arbejde med tildelte opgaver, at eleverne hverken får akademiske titler af den ene eller anden slags eller papir på, at de har gennemgået bestemte pensum i bestemte fag, samt at højskoleeleverne fuldstændig mangler lysten til at udmærke sig på bekostning af hinanden. Disse træk er i sandhed bemærkelsesværdige som led i en undervisningsform, og den fremmede oplysningsmand betragter dem med megen nysgerrighed og ofte med nogen skepsis. Men når jeg ser tilbage på mine indtryk fra en fuld seks måneders højskole vinter og prøver at vurdere mine erfaringer i lys af det, der er typisk for højskolen, så kommer jeg til det resultat, at de ting, som jeg lige har anført, er uden større betydning, når jeg skal give svar på spørgsmålet: »Hvad er det *egentlig*, der adskiller højskolen fra andre skoleformer?«.

Ved besvarelsen af dette spørgsmål lægger jeg mere vægt på egenskaber ved højskolen, som er mere subjektivt bestemt, måske mere uådgribelige, som er meget vanskeligere at måle eller bestemme objektivt end de ovenfor omtalte ydre træk. Jeg tænker på tre forhold, som jeg vil forsøge at præcisere så objektivt, som det er mig muligt, nemlig 1) de særlige vilkår eleverne bor under på en højskole, og hvad de betyder for arbejdet og for eleverne; 2) den nære kontakt der på de fleste skoler er mellem forstanderen og hans kone og lærerne og eleverne; 3) den vigtigste undervisningsform, »det levende ord« eller foredraget. (Til dette sidste skal jeg senere knytte nogle kritiske bemærkninger).

Værdien af, at eleverne bor sammen på højskolerne, kan efter min mening bedst måles ved at sammenholde denne ordning med, hvad samfundet uden for skolen kræver af mennesket, som enkeltindivid og som del af gruppen. I alle livets forhold understreger man i dag, hvor nødvendigt det er, at menneskene »tager hensyn til hinanden — forstår hinanden — lever i harmoni med hinanden« etc. Banale og slidte er disse ord vel blevet, men tilbage bliver dog, at der er mennesker, som med øjnene åbne for nødvendigheden af en fornuftig løsning på det menneskelige samlivs problemer i videre forstand og uden hensyn til problemernes størrelse og rækkevidde indser, hvad oplysning og opdragelse kan betyde for skabelsen af sympati og forståelse menneskene imellem. Menneskehedens historie viser, at de menneskelige omgangsformer ofte er blevet ændret på enkel og uofficiel vis, men vel at mærke sådan, at det har medført en afgørende forskel i den måde, hvorpå det ene menneske lærer det andet at kende. Her kommer højskolen ind i vort billede. Eleverne bor beskedent, med et minimum af møbler og bekvemmeligheder og tæt op ad hinanden. De går til morgensang, foredrag og klasseundervisning sammen. De går ture i fritiden eller diskuterer frit og ligefremt over en kop kaffe. De spiser sammen i det samme lokale. De arbejder sammen i forskellige udvalg om forskellige fællesarrangementer. Alt dette giver mange nære personlige kontakter gennem et seks måneders kursus, som kan lære een elev at være mindre enøjet end før, hjælpe en anden til en løsning på personlige konflikter gennem fællesskabet med den kammerat, han bor sammen med. Ideer, oplysninger, synspunkter udveksles. Den forknytte bliver efterhånden aktiv og tager del i de fælles anliggender. Her står hver enkelt ved sit sande værd, som viser sig hurtigt for nogles vedkommende, langsommere for andres.

Naturligvis må hele lærerstaben leve op til dette højskoleideal. I deres forhold til eleverne på alle stadier af undervisningen, i skolestuen og foredragssalen, i kaffepausen og på spadsereturen må de være modne mennesker, der er besjælede af højskoleideen, og som nårsomhelst kan samle elevflokkene i et fællesskab. Fordomme og snæversyn må være dem fremmede. Alle disse egenskaber udfolder de i deres foredrag, som i den klassiske højskoletradition bygges sådan op, at læreren er i nær personlig kontakt med hver enkelt elev, selvom han taler til hele flokken. Gennem denne særlige meddelelsesform, sådan som Grundtvig så den, kan elevernes bedste indre egenskaber bringes til udfoldelse på deres plads i gruppen.

Alle disse træk, indlogeringen, det personlige forhold mellem lærere og elever og det vækkende foredrag går igen i det lille *liberal-arts college* i Amerika, vil enhver amerikansk pædagog sige. Det er rigtigt, men de er ikke så fremtrædende som i højskolen, hvor antallet af elever ikke er særlig stort, hvor der

kun er få elever pr. lærer, og hvor foredraget er den foretrukne undervisningsform. Jeg er bange for, at højskolerne straks ville miste dette enestående særpræg, hvis det skulle blive nødvendigt for dem af økonomiske grunde at optage flere elever end nu.

*

Som antydnet ovenfor er jeg temmelig overbevist om, at der er ting i højskolens arbejde, der kunne ændres, så at det i højere grad opfyldte sit egentlige formål. Kort sagt, højskolen kan gøres bedre — selvom jeg hidtil i fuld oprigtighed har udbredt mig om dens udmærkede kvaliteter.

Ethvert forsøg på at vurdere et undervisningssystem med henblik på forslag til dets forbedring må naturligvis baseres på, hvad de, der foretager vurderingen, finder vigtigt og typisk. Ud fra, hvad jeg finder væsentligt, vil jeg stille dette spørgsmål: »Hvilke forslag til forbedring af højskolen ville Grundtvig have fremsat, hvis han havde levet i dag?«. Jeg tygger lidt på det og skal prøve at besvare spørgsmålet. Det vil fremgå af det følgende, hvad jeg betragter som væsentligt, og hvorfor.

Jeg er sikker på, at hvis Grundtvig havde levet i dag, ville han på det bestemteste have undsagt en skole, som ikke kan sætte eleverne i gang, eller som stiller sig ligegyldig over for, hvad psykologien og pædagogikken har lært os om, hvordan mennesker lærer. Mit første væsentlige punkt må derfor blive: Er undervisningen på højskolerne hensigtsmæssig og tidssvarende for eleverne? Hertil vil jeg først sige, at alt for mange højskoler er blevet stående ved troen på, at selve det at oplyse eleverne gennem forskellige former for foredrag skaber, hvad man kan kalde en »læresituation«. Moderne psykologer og pædagoger er enige om een ting, når de skal definere, hvad det vil sige at lære. Der er enighed om, at en undervisning, som har til formål at ændre og forbedre den enkeltes adfærd, kræver elevens fulde og aktive medvirken. Eleven er ikke mere en passiv modtager, der alt for villigt følger sig efter, hvad man serverer for ham. I undervisningens praksis vil det sige, at eleverne må være interesserede og aktivt med i en hel række forskellige arbejdsformer, for at man kan tale om en god skole: Der må laves forskellige former for diskussioner (i mindre grupper ledet af eleverne, af lærerne eller elever og lærere sammen), hvor ideer dukker op, vendes og drejes og vurderes efter deres sande værd. Foredragene og klasseundervisningen må suppleres med andet stof, som eleverne selv sætter sig ind i, og de må enkeltvis eller i mindre grupper foretage selvstændige undersøgelser af dette eller hint specielle emne. Der kunne naturligvis nævnes andre metoder. Selve måden, det gøres på, betyder ikke så meget som den ånd, hvori det gøres. Giver den eleven lejlighed til at tænke og handle selv? Svaret bør altid være bekræftende. Jeg er

meget vel klar over, at mange højskoler i dag praktiserer en sådan undervisning. Jeg behøver kun at henvise til studiekredsformen, som stadig vinder frem i højskolernes arbejde. Men jeg tror, at man burde gå endnu videre i den retning, som jeg her har antydnet.

Det næste punkt, jeg vil omtale, stadig med Grundtvig i tankerne, giver sig selv. I sine ideer om en ny skole for de unge gik Grundtvig bestandig ud fra, at man — som en pædagog af i dag ville sige — »skulle dække de unges behov«. Det samme understreger moderne pædagoger, når der tales om skolen i dag, men samtidig anfører de, at de unges »behov« ofte må klarlægges først, at ungdommen ikke altid er sig sine særlige behov bevidst. Det anerkendes nu som en af skolens forpligtelser at hjælpe de unge til at erkende deres behov og til at skaffe sig dækning for dem på fornuftig vis. Pladsen tillader mig ikke at gå nærmere ind på dette problem. I stedet for vil jeg prøve at give et par eksempler på, hvad jeg her forstår ved »behov«. For det første tror jeg, at der er et udtalt behov hos unge i Danmark, Sverige og Norge for en dybere forståelse for deres landes afhængighed af andre demokratiske nationer. Det er ikke mere som på Grundtvigs tid et spørgsmål om Danmarks placering i fremtidens Europa, men om Danmarks placering i den store internationale sammenhæng i fremtiden. Unge mennesker »behøver« forståelse for alle de problemer, der rejser sig heraf. Endvidere har jeg bemærket ved samtaler med adskillige højskoleelever, at mange af dem tager på højskole »for at få tid til at blive klar over sig selv«. Denne trang til eftertanke kan hænge sammen med valget af livsstilling, når højskoleopholdet er forbi, eller den kan — i de fleste tilfælde måske — hænge sammen med vanskelige problemer af mere personlig art. At unge mennesker i hvert fald tilsyneladende famler efter løsninger på deres egne inderste problemer (som de ofte selv har vanskeligt ved at bestemme nøjere) tyder efter min mening på et andet behov, behovet for råd og vejledning, når det gælder om at finde frem til en tilfredsstillende livsform. Hvis dette behov holder sig, er det et ubedrageligt tegn på, at ikke alt er, som det skulle være i det samfundsfællesskab, som de unge mennesker er en del af. Uden at male fanden på væggen kan man fastslå, at en nøgtern vurdering af de vilkår, som vor tids mennesker må arbejde og leve sammen under, viser, at spændinger og konflikter tilsyneladende ikke kan undgås helt. At holde hjernen klar og bevare selvkontrollen er en af det enkelte menneskes største forpligtelser i nutidens komplicerede samfund. Højskolerne må gøre deres til, at de unge kan påtage sig denne forpligtelse. Det kan for en stor del ske ved at arbejde med stof, som giver eleverne en dybere forståelse for det menneskelige samfund — verdenslitteraturens hovedværker og Nordens historie er f. eks. rige og udtømmelige kilder. De unges personlige problemer kan løses med hjælp fra lærere med den nødvendige men-

neskeforståelse og psykologiske indsigt. Måske er den »familiære« eller »fadersøn«-fortrolighed, som er så typisk for højskolen, ikke mere tilstrækkelig, ja, den kan måske endda være farlig, hvis den ikke kombineres med en virkelig psykologisk forståelse.

Mange andre behov kunne naturligvis fremdrages — der findes jo lige så mange, som der er mennesker, i og uden for skolen. Det kan derfor ikke understreges kraftigt nok, at højskolen i fremtiden må sætte alt ind på at hjælpe de unge igennem den usikkerhed, de ofte befinder sig i.

Til slut vil jeg gerne knytte nogle personlige bemærkninger til, hvad jeg har sagt om højskolerne og højskolefolkene. Ved at mødes med forstanderne og deres familier, med lærerne og med eleverne på de højskoler, hvor jeg har boet og levet gennem det sidste års tid, omend kun et par dage ad gangen, (og jeg har levet på skoler overalt i Danmark, Sverige og Norge), er jeg blevet dybt imponeret af den glød og begejstring, som forstanderne og deres lærere lægger for dagen i deres bestræbelser på at gøre højskolen til et levende indslag i de unges opdragelse. Denne begejstring er smitsom, gudskelov, og jeg håber for min lærergerning hjemme, at jeg er blevet smittet af den. Jeg har i det forløbne år bestræbt mig på at takke hver enkelt af de højskolefolk, som jeg har mødt, personlig for den beredvillighed, hvormed de har stillet deres tid og kræfter til min rådighed og hjulpet mig med at gennemføre de amerikanske elevs ophold i Danmark. Jeg vil gerne udstrække takken til at gælde også alle dem, jeg ikke selv har truffet, men som måtte læse denne artikel. Det kan udtrykkes enkelt og simpelt. Det er først og fremmest gennem et nært samarbejde mellem ledere og lærere om ændringer i fag og undervisningsmetoder, at højskolen fortsat kan løse sin særlige opgave som opdrager. Det er godt at se, at dette samarbejde er en realitet.

Paul W. Scheid.

Roskilde Højskole

1955-56

Når man siger om et vinterhold, at det var det hidtil bedste, bliver der som regel svaret: det siger du jo hvert år — og det bliver sagt på en måde, der antyder, at det så ikke kan være rigtigt. Men det kan det jo i og for sig godt — det *kan* være rigtigt, at holdene bliver bedre og bedre. Meningen med denne indledning er at give udtryk for at — med fare for ikke at blive troet — må det endnu en gang slås fast, at vi har haft en god vinter på Roskilde Højskole. Et af goderne var, at der var ligesom mere bevidst arbejds-oplagt-hed, end vi måske sommetider har været ude for. Vi havde fuld skole, næsten alle var indmeldt mere end en måned før skolen begyndte, og ingen brød af før afslutningen for at tage på arbejde. Det var en vinter med god samling over.

Hvad holdets sammensætning angår, kan nævnes, at der var flere københavnere, end vi er vant til, og færre fra landdistrikterne, end vi sommetider har haft. Udover eleverne fra det egentlige Danmark havde vi to færingere, en nordmand, to svenskere — udvekslings-elever fra Brunnsvik og Jära — og tre amerikanere, der kom hertil som deltagere i et program, der hver vinter bringer amerikanere til Skandinavien for et års ophold først i private hjem, derefter på højskoler i Danmark, Norge eller Sverige. Foruden disse udlændinge havde vi også et amerikansk professorpar, mr. og

mrs. Scheid, der var en slags rådgivere og kontaktfolk for hele den amerikanske gruppe. I vil finde Scheids indtryk af højskolen andetsteds i dette hefte. Det var en stor gevinst for vinterens diskussioner og private samvær med disse udenlandske elever, og vi er glade for at vide, at vi i alle tilfælde kan være sikre på også i de kommende år at få deltagere fra den amerikanske gruppe og fra de to svenske skoler. Hvad Norge angår, ligger det lidt mere usikkert, fordi Sørmarka, som vi havde udveksling med, ikke har haft almindelig vinterskole i de sidste år. Færøerne håber vi igen denne vinters elever at have fået en varig forbindelse med.

Undervisningens indhold og former var væsentlig som de foregående år — dog med den meget afgørende tilføjelse, at vi jo efterhånden er blevet »mekaniseret« i ret høj grad, dette taget i ordets bedste betydning. Foruden båndoptageren, som vi fik i fjor, bragte jubilæet os en 1. kl.s pladespiller og penge til et filmapparat, og der blev hermed åbnet nye muligheder for afveksling i arbejdet. Til de skeptikere, der vil rynke på næsen og sige, at al den teknik ikke er afgørende, men at det afgørende er, at man på højskolen virkelig »har noget at sige«, skal jeg meget gerne svare, at jeg er 100 pct. enig. Men når det er sagt, må så tilføjes, at det jo nu engang er ret vigtigt, at det indhold, der selvfølgelig

må være i undervisningen, bliver serveret på en sådan måde, at udbyttet bliver så stort som muligt. Fordi noget er nyt, behøver det ikke at være godt; men konservatisme er dog ikke en dyd i sig selv. Jubilæet satte os også i stand til at foretage en gennemgribende omordning og udvidelse af biblioteket, og bibliotekar Grete Pallesen sled bravt i det hele vinteren for at få det i en så mønstergyldig stand som gørligt.

De faste lærere var som året før Ditlev Jensen, Robert Pedersen og Daniel Pedersen. Robert fik tilbudt et studieophold på Harvard-universitetet i USA og drog af sted i slutningen af februar for et tre måneders ophold. Det var et særligt kursus for europæiske fagforeningsrepræsentanter, det drejede sig om. Desværre måtte han bryde af efter et par måneders forløb på grund af sygdom, de har nu på Roskilde sygehus prøvet at finde ud af, hvad der er i vejen med ham. Udover den faste kreds deltog Erik Halvorsen — sekretæren fra Højskolernes sekretariat og Landselevforeningen — i undervisningen hele vinteren, blandt andet med litteraturforedrag. Under Roberts fravær deltes hans timer mellem Halvorsen, Enrico Møller Andersen her fra Roskilde og gode bekendte fra AOF, Erik Hauerslev og Werner Pedersen. Werner hø-

Der rastes på årets påskeudflugt til Jäna.

rer jo efterhånden til den faste kreds af gæstelærere med sine månedlige filmaftener. Også Kaj Bundvad og Sand Christiansen var »gen-gangere« med henholdsvis indenrigspolitikken og billedkunsten. Og som ny mand på det udenrigspolitiske felt kom Per Hækkerup, der fik en fin start, og som vi er glade for at have fået tilsagn fra også fremover.

Mens vi er ved det udenrigspolitiske: det var jo Frode Kristensens sidste forbindelse med skolen at give os den udenrigspolitiske orientering. Andetsteds bliver han mindet af Bundvad og Thorkil Kristensen. Her skal kun siges, at i samtaler, jeg havde med ham lige til de allersidste dage, var skolen og dens problemer stadig i hans tanker. Det var et sygeleje, man gik inspireret fra hver gang. Et stort fotografi af Frode, som vi gerne ville have haft op, da han forlod skolen, men som han i sin beskedenhed bad os om ikke at hænge op, vil nu få sin plads her, hvor han gjorde størstedelen af sin livsgerning.

Som altid bød vinteren på en lang række arrangementer til at bryde det daglige arbejde. Af gæstetalerne kan jeg nævne: magister Poul Bahnsen (klimaet på arbejdspladsen), pastor Harald Sandbæk (hvad kommer kirken os ved), professor Hal Koch (mennesket i nutiden), læge Kirsten Auken (ungdomsproblemer), professor Sven Werner (atomfysik), forfatteren Erik Aalbæk Jensen (litteratur og samfund), oberstløjtnant Haffstrøm (værnernes demokratisering), forfatter, arkitekt m. m. Poul Henningsen (mennesket i atomtiden), konsulent Henning Friis (automatiseringens følger), skoleinspektør Kragh-Müller (opdragelsesproblemer). Fra de politiske partier folketingsmændene Oluf Pedersen, Givskov Christensen, Jørgen Jørgensen og Ingmar Wagner. Fra fagbevægelsen: sekretær i DsF Kaj Nissen, sekretær i Smedeforbundet Erik Højland Andersen og formand for Lager og Pak Kai Petersen. Fra arbejdsgiverforeningen: underdirektør Arne Lund. Elevforeningen gav os en fornem aften med oplæsning af skuespillerinde ved Det kgl. Teater Ingeborg Brams. Elevernes egne drama-

tiske udfoldelser omfattede »Mennesker ved en grænse«, »Vor by« og »Krista«. Traditionen tro gæstede Gammelgaard os — i vinter endda hele to gange, fordi vi ikke blev færdige med diskussionerne første gang. Jeg kan glæde hans mange venner og gamle elever med, at han er så frisk som nogensinde. Årets solhvervstaler var landsretssagfører Frederik Dalggaard, og samme aften var vor tidligere musikk lærerinde, Margot Keller, på gæstespil. Nogle dage før solhvervsfesten fortalte pastor Kroon her fra Himmelev Dickens' juleeventyr.

Blandt de grupper, der kom på besøg, skal nævnes en studiekreds fra »Stjernen«, der fik foredrag af Erik Hauerslev om produktivitet med en vældig debat efter, og som kvitterede med en »godnatbajer«; postbudene fra Roskilde og omegn til en underholdningsaften, afholdsfolk fra Roskilde til afholdsdiskussion, en 4. ml. fra København, der tilbragte en hel dag, og som, efter hvad de skrev til os, fik deres forestillinger, og skal vi sige fordomme om, hvad en højskole er, revideret. Endnu engang blev vi klar over, at det dels er uvidenheden og dels en traditionel karrikatur af højskolen, vi har at slås med blandt byungdommen. Vesterbros ungdomsklub kom på det snart sædvanlige forårsbesøg, og gæsterne kunne hilse på flere af deres gamle klubkammerater, der som resultat af tidligere besøg var vinterelever. Også elevforeningens Københavnskreds holdt traditionen med et week-end-besøg, hvis program samlede sig om udviklingen i Grønland i disse år. Et week-end-besøg af foreningen af Sydslesvigs Studerende var både fornøjeligt og nyttigt i retning af at give mulighed for gensidig orientering. Rektor de Vylder fra Jära var her nogle dage, mens jeg var på hans skole. Senere aflagde hele Järas skolen besøg her en aften. Det er et fint stykke nordisme, vi har fået i gang med Jära, hvor vi som sædvanlig tilbragte påskedagene — i år i et fantastisk strålende vejr. De mere lokale udflugter gjaldt København, skoler i Roskilde og landbrug her på egnen. Musikken blev varetaget dels som sædvanlig af Steenslev, dels af Halvorsen og Ruth Trojborg.

Fra fastelavnsfesten: Jørn, København, og Ora, Arkansas, træder dansen sammen.

Skolens formand, fiskeriminister Christian Christiansen, der åbnede vinterskolen i november, var desværre på grund af sygdom forhindret i at være med til afslutningen. Jeg fik bagefter skyld for, at jeg måske lidt mere brutalt end sædvanligt havde understreget over for eleverne den sidste aften, at nu var det samvær, som denne vinterskole havde bestået i, uigenkaldeligt forbi, at de selvfølgelig var velkomne her nårsomhelst senere, men at de ville opdage, at det »var noget helt andet«. Hvis det er rigtigt, at det blev sagt lidt stærkere denne gang end ved tidligere lejligheder, var grunden alene den, at det faktisk var svært at sige farvel i år, efter en vinter med mange lyse minder og meget få mørke, med god arbejdslyst, med fint arbejde fra elevrådet og dets udvalg, med den blanding af fest og alvor, der skaber den rigtige højskolevinter.

K. B. Andersen.

Roskilde Højskoles elever 1955-56

- Arne Andersen, Tåstrup.
Inger Due Andersen, St. Grandløse pr. Holbæk.
Bent Andersson, København.
Benny Arildsen, Kastrup.
Birger Arthursson, Bodafors, Sverige.
Niels Berthelsen, Grenå.
Freddy Breck, København.
Hans Erik Carlsen, Frederiksberg.
Finn Christensen, Frederiksberg.
Flemming Christensen, København.
Grethe Christensen, København.
Kristen Herrup Christensen, Skive.
Oskar Christensen, København.
Åge Christensen, Virum.
Carlo Christiansen, Søborg.
Ora Cofey, Arkansas, USA.
Roberta Cook, California, USA.
Harry Fink, Brønshøj.
Minna Frandsen, Charlottenlund.
Henning Gudnitz, Kgs. Lyngby.
Alfred Hansen, Herlev.
Erik Elmer Hansen, Nykøbing F.
Helge Hansen, Sorø.
Kaj Ågård Hansen, Hillerød.
Uno Hansen, København.
Åge Hansen, Frederiksberg.
Erik Harbøll, Frederiksberg.
Ove Hemmingsen, Frederiksværk.
Frede Jensen, Frederikssund.
John A. Jensen, Slagelse.
Alvar Johansson, Nybro, Sverige.
Anita Juul, København.
Alf Jørgensen.
Kaj Jørgensen, København.
Niels Munk Knudsen, Grenå.
Toni Knudsen, København.
Alf Kops, Ålborg.
Hans Lassen, Nykøbing F.
Johannes Laursen, Viborg.
Martin Leren, Brennhau, Norge.
John Morton, København.
Anker Nielsen, Kgs. Lyngby.
Georg Dan Nielsen, København.
Povl Israeli Nielsen, Risby pr. Tåstrup.
Gunnar Nielsson, København.
John Noye, Svanninge pr. Fåborg.
Ib Olesen, Skanderborg.
Karl Johan Olsen, Lyngby.
Lis Olsen, København.
Poul Erik Olsen, København.
Preben Olsen, Frederiksberg.
Hilmer Pedersen, Rødovre.
Jørn Peters, København.
Oli Petersen, Klaksvig, Færøerne.
Jytte Rasmussen, København.
Poul og Margaret Scheid, Ohio, USA.
Leif Schiby, Århus.
Hilda Schwehn, Indiana, USA.
Ove ur Skuoy, Hove pr. Våg, Færøerne.
Ove Stabel, Assens.
Vagner Sørensen, Lille Lihme pr. Randbøl.
Jytte Sørensen, København.
Peter Udesen, Egtved.
Uffe Vind, Søborg.
Jytte Wittus, Skanderborg.

Esbjerg Højskole

1955-56

Det var med bange anelser, vi gik den nye højskoles vinterperiode i møde. Indtil en måned før skolen skulle åbne, havde vi kun tre indmeldelser. Da vi åbnede, havde tallet sneget sig op til syvogtyve. Nogle af dem havde kun tilmeldt sig for 3 måneder, men de fortrød det, så at alle 27 blev her 7 måneder. Optimismen steg, da elevtallet for de sidste fire måneder kom op på 57, kun tre mindre end vi kunne have i en periode, hvor vi samtidig havde op til tres kursister, og vi var

meget glade over, at det især var vore 27 veteraner, der skaffede de ny elever.

De syv måneder blev prøvestenen for vore tanker om en gruppeundervisning, der skulle aktivisere eleverne, og for vore idéer om fuld frihed under ansvar, som skulle gøre dem modne. Indtil da havde vi ikke været hæmmet af erfaringer, når vi udfoldede vore planer. Hvad blev nu resultatet? Erfaringerne med de frie former og elevernes aktive medvirken og medbestemmelse i skolens anliggen-

Esbjerg Højskoles vinterhold 1955—56, den nye højskoles første.

Stats- og udenrigsminister H. C. Hansen puster ud i dagligstuen — i samtale med Ivar Nørsgaard.

der blev gode. Naturligvis havde både eleverne og vi nogle tilpasningsvanskeligheder, men i det store hele udeblev de vanskeligheder, der var spået os. Eleverne gik med lyst og energi op i arbejdet i de forskellige udvalg og opstillede selv de ordensreglementer, de fandt påkrævet. Elevmøderne kunne tit være dramatiske, men beslutningerne blev næsten altid realitetsbetonede. Nogle af eleverne har til tider kunnet føle det lidt koldt, at de selv måtte klare sig. Men hensigten med at vi holdt os lidt i baggrunden og virkningen deraf var de fleste helt enige med os i.

Der blev også arbejdet med stor energi i grupperne, og der blev endda dannet studiekredse og summemøder udenfor den egentlige timeplan. De forskellige fritids- og forlystelsesudvalg planlagde og gennemførte et stort antal studiebesøg og ekskursioner til byens og omegnens virksomheder og institutioner. Med en forbløffende opfindsomhed arrangeredes strålende fester helt uden indblanding fra lærerpersonalets side. De største af disse fester

var solhvervsfesten, hvor hele skolen var lavet om til parisiske scenerier, og hvor Gammelgaard charmerede os alle med sin solhvervs-tale, samt fastelavnstale, hvor scenerierne var fra Wien.

Da skolen var forbi, var samtlige lærere blevet bestyrket i deres tro på en fri aktiverende skoleform. Troen var blevet til erfaring, og det er vel noget af det mest opmuntrende, man kan opleve.

I samarbejde mellem skolen og elevrådet blev der arrangeret ture til Askov Højskole, Sønderborg Idrætshøjskole og Danfoss på Als. I påskedagene tog eleverne under ledelse af Henning Rasmussen og Ebbe Munk på en tur til Moselfloden, mens skolen blev befolket af DUL'ere.

Foruden de faste lærere Ebbe Munk, Henning Rasmussen og Jørgen Andersson medvirkede organist Erik Riberholt som sang- og musiklærer og forstander Viggo Molin-Nielsen som lærer i arbejdsret og som lærer i nogle af mine fag, mens jeg var i USA. Desuden

medvirkede kommunelærer Carlo Thorstenson som hobbylærer.

Selv om hovedvægten lå på gruppearbejdet, hørte eleverne dog også en række foredrag. En del af foredragene blev holdt som fællesarrangementer for vintereleverne og de otteugers kursister, som jeg skal omtale nedenfor. Blandt foredragsholderne kan nævnes Ejler Jensen, Edw. C. J. Wolf, Viggo Kampmann, Claus Arp, J. O. Krag, Jens Fisker, Erik Hauerslev og Julius Bomholt. Udover disse mere officielle foredrag arrangerede elevrådet flere møder med talere og diskussionsdeltagere fra Esbjerg.

I november og december samt en uge af februar arrangerede AOF sammen med skolen og delvis med brug af skolens lærerkræfter et otteugers tillidsmandskursus med femogfyre deltagere. Det er min opfattelse, at denne nydannelse blev en afgjort succes, som opfordrer til gentagelse. Af en statistik, som vintereleverne selv udarbejdede, fremgår det, at mere end halvfems procent af dem regner det for en fordel, at der sammen med vinterskolen er kursusvirksomhed. De får derved sluttet kontakter med mere erfarne folk indenfor fagbevægelsen og andre kredse i samfundet. Vi

her på skolen kan også kun være glade for det kammeratskab og samarbejde, der opstod mellem vintereleverne og otteugers kursisterne.

Foruden otteugers kurserne havde vi i vinter to rationaliseringskursus for boligfolk, arrangeret af boligministeriet, et kursus arrangeret af fællesorganisationen af almennyttige boligselskaber, et svejsekursus arrangeret af smedeforbundet, et arbejdslederkursus, et HK-kursus, et samarbejdsudvalgskursus arrangeret af AOF og flere week-end arrangementer.

I beretningsperioden har vi gjort en række erfaringer, som vi vil søge at nyttiggøre ved den fremtidige højskolevirksomhed. Vi har naturligvis begået en del fejl og undladelses-synder, men dette års vinterelever har været nogle ualmindelig hjælpsomme pionerer og velvillige prøveklude for vore forsøg. Vi er blevet helt klare over, at forsøget med at begynde vinterskolen allerede omkring første oktober i modsætning til Roskilde og andre skoler, der begynder omkring første november, ikke ansporer til fortsættelse. Vi har taget konsekvensen og vil i den kommende sæson, ligesom de øvrige skoler, først begynde omkring første november.

Ivar Nørgaard.

Esbjerg Højskoles elever 1955-56

Tage Andersen, Klemensker.
Arne Andreasen, Sønderborg.
Svend Åge Andreasen, Hornslet.
Poul Erik Bech, København.
Henry Biel, Åbenrå.
Werner Borøed, Brøndby Strand.
Jan Bøjko, København.
Svend Åge Carlsen, Kolding.
Helge G. Christensen, København.
Ib Christensen, Hedehusene.
Jens O. Christensen, Tørsbøl.
Kirstejn Christensen, Storevorde.
Willy Christiansen, København.
Elon Dellgren, Arnager.
Richard Eriksen, Strynø.

Knud Geertsen, Vejle.
Svend Erik Graversen, Ålborg.
Ejner Hansen, Horsens.
Erik O. Hansen, Lyngby.
Ib Hansen, København.
Thorvald Hansen, Bramminge.
Verner Hansen, Herning.
Birte Holm, Århus.
Erik Jacobsen, Århus.
Bent U. Jensen, København.
Gunnar Jensen, Østrup pr. Vigsø.
Henning Jensen, Randers.
Leif Mørk Jensen, Hobro.
Vagn Thure Jensen, København.
Elvin Knudsen, Esbjerg.

Wagn Johannesson, København.
Erik Larsen, København.
Keld Larsen, København.
Søren Lund, Randers.
Iris Matzen, Århus.
Per Moesby, Esbjerg.
Gunner Moff, Vejle.
Frits Mortensen, Holte.
Hans Møller-Petersen, København.
Kaj Møller, Vejle.
Carl Åge Nicholaisen, Skjern.
Gunnar Have Nielsen, Nørholm
pr. Sønderholm.
Georg Nilausen, København.

Henning Chr. Pedersen, København.
Magda Pedersen, Kalundborg.
Viggo Bent Petersen, Esbjerg.
Poul Erik Schmidt, Vejle.
Verner Schmidt, Lille Værløse.
Villy Bernh. Schmidt, Esbjerg.
Knud Erik Skov, Esbjerg.
Lars Svendsen, Grønland.
Ove Sørensen, Ålborg.
Vagner Sørensen, Lille Lihme pr. Randbøl.
Bent Theilade, Nyborg.
Viggo Thomassen, Esbjerg.
Ewald Wendelbo, Viby, Jylland.
Bent Wiese, København.

MINDEORD

Ludvig Christensen

døde 25. marts, 77 år gl. For vore højskolars ungdom var han de senere år en forhenværende, fhv. socialminister, landstings- og folketingsmand, borgerrepræsentant o.s.v. Men de ældre véd, at han gennem et langt liv var en af de stærke, initiativrige og førende skikkelser inden for dansk arbejderbevægelse. Han har sat sig spor på såvel fagbevægelsens og kooperationens som på kommunalpolitikens og socialpolitikens område. Såvel lærlingeloven som ferieloven satte han navn og stempel på. I »Arbejderhøjskolen« er der særlig grund til at minde ham for hans store interesse for ungdommens oplysning og uddannelse. Han var formand for AOF i København fra afdelingens oprettelse 1925 til 1950. Han var en ledende kraft i Borups Højskole, hvor han selv havde hentet kundskaber som ung. Og da AOF og AOFs Københavnsafdeling 1929 erhvervede Roskilde Højskole, tog han aktivt del i forhandlingerne herom, blev næstformand i højskolens første bestyrelse og var altid en af denne højskoles gode støtter. Inden for arbejderoplysningen vil hans navn altid være et hædersnavn.

M. Mortensen

Esbjergs tidligere borgmester, døde den 2. januar, 84 år gl. Da tanken om at rejse en arbejderhøjskole i Esbjerg blev diskuteret på parti- og aftenskolemøder omkring 1909—10, tog daværende lokomotivfører og byrådsmedlem M. Mortensen livlig del deri. I. P. Sundbo var som bekendt den ledende kraft ved tankens gennemførelse og til sin død højskolens formand. Mortensen kom ind i Arbejderhøjskoleforeningens bestyrelse i tredverne efter Sundbos død, og efter at AOF var indtrådt som medejer af Arbejderhøjskolen. Han var bestyrelsens næstformand, da højskolen efter besættelsesårenes »udlændighed« kun havde en sørgelig ruin at vende tilbage til, og han var en af de ivrigste og virksomste for planen om at sælge den gamle skole og rejse en ny og bedre, og han bidrog personligt meget til den lykkelige løsning af alle de hermed forbundne problemer — derunder også rejsningen af den nye Esa Bio. Mortensen var en ivrig kooperatør, den egentlige grundlægger af de kooperative virksomheder i Esbjerg og i flere perioder landsformand for De sammensluttede Fællesbagerier og for Dansk kooperativ Assurance. Som kommunalmand — borgmester 1929—41 — var han en indsigtfuld og fremskuende administrator, og når Esbjerg i dag er en så moderne og velfunderet by, skyldes det ikke mindst M. Mortensens dygtige ledelse af dens udvikling gennem en række vanskelige år. Det blev med rette sagt ved hans bortgang, at han blev for sin by, hvad Stauning var for Danmark. Hans minde i ære!

Roskilde Højskoles elevforening

Der er siden sidst udkomne nummer af »Arbejderhøjskolen« sket det beklagelige, at foreningens formand på grund af sygdom har set sig nødsaget til helt at trække sig ud af arbejdet med ledelsen af elevforeningen! Der vil sikkert ved det forestående elevmøde blive sagt behørig tak til Harry Larsen for lang og tro tjeneste inden for elevforeningen. Men vi vil alligevel her, hvor lejlighed gives, på det varmeste takke Harry for godt samarbejde i den forløbne tid. Hans gode humør og inspirerende initiativ inden for bestyrelsen vil vi komme til at savne. Om hans indstilling til højskolen skal beskrives, kan dette bedst gøres ved at sige, at havde vi i skolens vennekreds blot 70—80 stykker med hans interesse og syn på sagen, ville der aldrig være mangel på vinterelever!

Bestyrelsens sammensætning efter Harrys tilbagetræden vil kunne ses nedenstående.

Vi vil i sommerens løb forsøge at gøre en ekstra indsats for at få flere sommerkursister som medlemmer af elevforeningen. Det er et punkt, som har været yderst forsømt i en lang årrække, og sommerkurserne er et så stærkt indslag i skolens arbejde, at vi må have en del af disse folk som medlemmer. Der står som bekendt også i foreningens love, at både sommerkursister og vinterelever kan optages som medlemmer. Vi har derfor ladet fremstille en tryksag, der består af en indmeldelsesblanket, som skal afleveres udfyldt, inden man forlader kursus, og en tekst, der siger det

væsentligste om foreningens arbejde. Det er vort håb, at vi ad denne vej kan opnå tilgang til foreningen.

Elevforeningens medlemstal har gennem de sidste 10 år været stagnerende, ja, i år har der endog været tale om en mindre tilbagegang, hvilket vel sagtens skyldes kontingentforhøjelsen. Vi har pr. 1. maj i år 560 medlemmer, og det er alt for lidt for en skole som Roskilde. Her kommer vel rundt regnet 1800 mennesker hvert år, og selv om ikke alle når at få et så stærkt tilhørsforhold til skolen, at de vil være med i en kontaktforening, vil vi dog tro, at vi med førromtalte initiativ kan rette på dette forhold.

Forårsfesten for skolens elever blev i år den helt store succes. Det var med K. B.'s bistand lykkedes os at få skuespillerinde ved Det kgl. Teater Ingeborg Brams herved en lørdag aften, og det blev en strålende oplevelse. I een time holdt hun os alle tryllebundet med sit rige talent. Vers og prosa af ældre og nyere art, muntert og alvorligt mellem hinanden. Det var med indtrykket af at have mødt en virkelig stor kunstner, at vi, efter at Ingeborg Brams havde fået blomster og stort bifald, forlod foredragssalen og gik over til kaffebordet, hvor Kai Jørgensen fortalte om elevforeningen og dens betydning for skolen og indtrængende opfordrede eleverne til at blive medlemmer. Der blev af vinterskolens 67 elever indmeldt 53, hvilket er fint, når man tager de mange udlændinge i betragtning.

Der er i år fra Otto Jensens mindefond udbetalt 1350 kr. i stipendier til vinterelever.

Som tidligere meddelt har elevforeningen i år 25 års jubilæum, og vi vil i den anledning gøre lidt ekstra ud af elevmødet den 14. juli. Prisen for week-end'en vil blive 15 kr. Tilmeldelse til mødet skal som sædvanlig ske 8 dage før enten til kassereren eller til skolen!

Kai Jørgensen.

BESTYRELSEN:

Formand: Erik Kallenberg, Ydunsvej 10, Helsingør.

Kasserer: Kai Jørgensen, Roskilde Højskole.

Sekretær: Chr. Clausen, Lærkevej 37, Roskilde.

Palle Friis, C. F. Barfoedsvej 3. Kbhvn. F.

Ellen Justesen, Falstersgade 33 B, I, Århus.

Esbjerg Højskoles elevforening

For første gang i 16 år oplevede elevforeningens lokale medlemmer igen en vinter, hvor vi kunne samles på højskolen og mødes med elevholdet. Ved de to lejligheder, vi var ude på skolen, fik vi en modtagelse og havde en oplevelse, som de medlemmer, der deltog, mindes med glæde.

Nytårssammenkomsten 13. januar. Denne aften var vi skolens gæster. Aftalen lød på, at elevernes festudvalg og elevforeningen skulle yde hvert deres bidrag til aftenens program. Dog blev det således, at vi fra elevforeningen hovedsagelig blev den nydende part, så stort et program mødte eleverne med. Aftenens clou var operaparodien »Kunigunde«, der blev fremført særdeles glimrende og morsomt. Fra elevforeningens side måtte hele bestyrelsen i ilden. Carl M. Hansen sang solo, Viggo Sørensen læste egne digte, og Hans Holm fortalte oplevelser fra den gamle højskole på Vardevej og redegjorde for elevforeningens formål og opgaver. Endelig — lad os ikke glemme Ivar Nørgaards og lærernes udmærkede bidrag på forskellig vis. 60 af elevforeningens medlemmer deltog i festen.

Sammenkomsten den 17. april var faktisk elevforeningens afsked med vintereleverne, der forlod skolen 9 dage senere og spredtes ud over landet. Elevholdets amatørskuespillere opførte »Skærmysler«. Rollebesætningen var »udsøgt«, og spillet var udmærket. Ved det

efterfølgende kaffebord var der forskellig underholdning. Der deltog 40 af elevforeningens lokale medlemmer.

Det er mit håb, at vort møde med vintereleverne de to gange må have skabt en kontakt mellem dem og os af varig karakter, så der dermed er bygget bro mellem eleverne fra den nye og den gamle højskole hen over det spænd af tid, vi ingen skole har haft. Et tegn på, at dette er tilfældet, ser jeg deri, at den langt overvejende part af vinterholdet har indmeldt sig i elevforeningen. Vi byder jer sammen med alle de nye medlemmer, vi har fået i årets løb, velkommen i arbejdet for at skaffe nye elever til Esbjerg Højskole og til værn om dyrebare minder fra højskoletiden. Vel mødt til elevmødet i år og i fremtiden.

Fra elevforeningen retter vi hermed en hjertelig tak for det første år til skolens forstanderpar, lærerfamilierne, hele personalet — for den gæstfrihed og forståelse, vi mødte på vor nye Esbjerg Højskole.

Hans Holm.

ELEVFORENINGENS ADRESSER:

Formand: Hans Holm, Nørvang 16, I, Esbjerg.

Kasserer: Carl M. Hansen, Nørvang 16, st. Esbjerg.

Sekretær: Viggo Sørensen, Haraldsgade 56, II, Esbjerg.